JIHOČESKÝ HEROLD

Časopis o historii a pomocných vědách historických

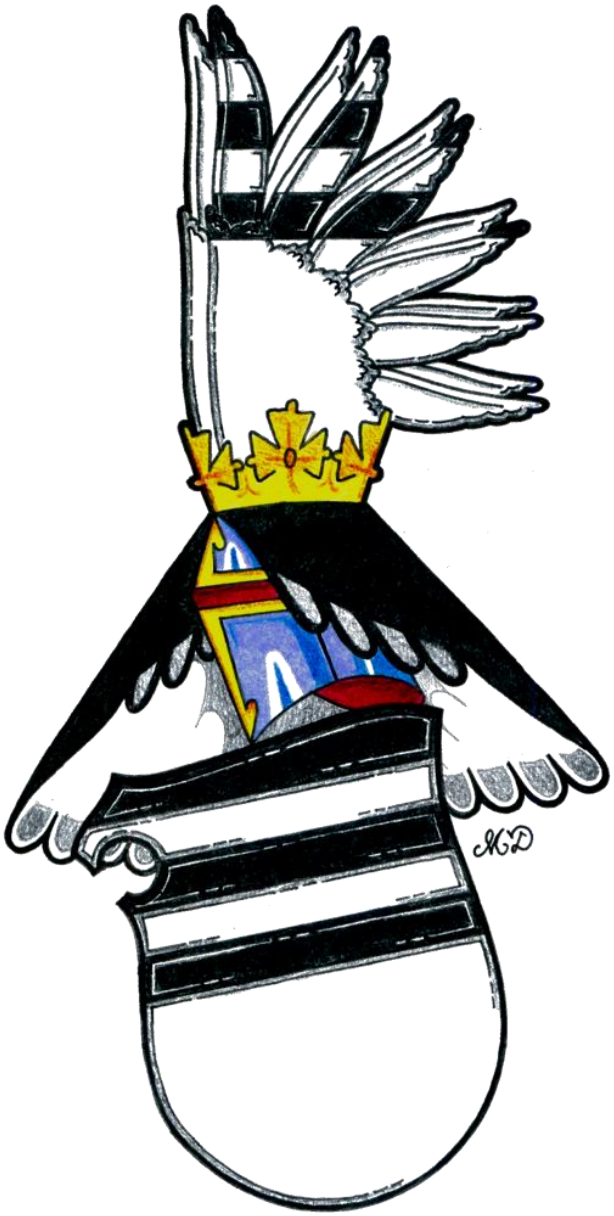

z Kunštátu a Poděbrad

2/2014

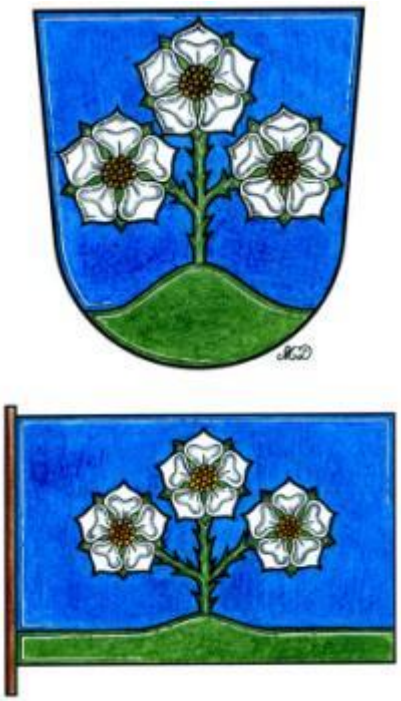

Staré Hobzí okres Jindřichův Hradec

Přísečná okres Český Krumlov

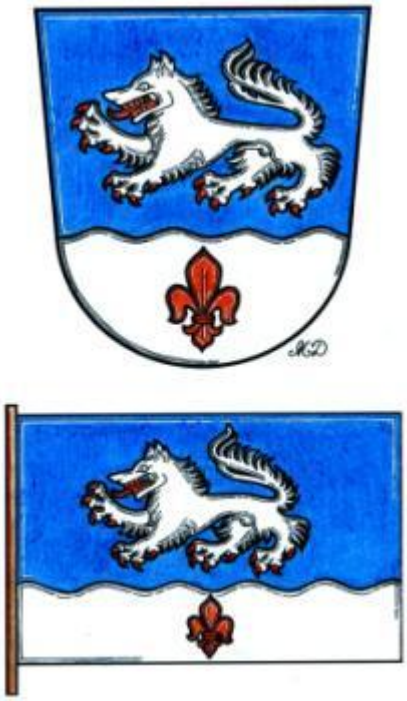

Vlčeves okres Tábor

Žárovná okres Prachatice

Znaky obcí Jihočeského kraje, Daněk Milan Ing. 2
Obsah, Jihočeský Herold 2/2012 3
Úvodník, Daněk Milan Ing. 4
Nové znaky obcí Jihočeského kraje, Daněk Milan Ing. 5
Zapomenutý pomník – komentář a připomínky, Buldra Vladimír Ing. 7
Zapomenutý pomník – doplnění informac, Daněk Milan Ing. 10
Památky na vlastní oči viděné – září – Přimda a Tachovsko, Daněk Milan Ing. 11
Jak to bylo s „Vojákem na stráži“?, Mörtl Pavel 19
Heraldické a epigrafické památky ve Štěkni, Červenka Vladimír Mgr. 21
Kolokvie, Šustr Rudolf 34
Památky na vlastní oči viděné – říjen – Loket a okolí, Daněk Milan Ing. 37
Zprávy, informace, recenze, Daněk Milan Ing. 41
Galerie českých šlechtických rodů - křídlo, Daněk Milan Ing. 42
Galerie českých šlechtických rodů - křídlo, Daněk Milan Ing. 43
Znaky majitelů tvrze Pernolec, Daněk Milan Ing. 44

Jihočeský Herold 2/2014

Časopis o historii a pomocných vědách historických
vydáván 2x ročně
číslo 2/2014 vydáno v Českých Budějovicích dne 31.12.2015
vydavatel : Ing. Milan Daněk, Dlouhá 18, 370 11 České Budějovice
evidenční číslo MK ČR E 14574

u časopisu není prováděna jazyková korektura, fotografie a kresby, pokud u nich není uveden zdroj pocházejí z archivu vydavatele časopisu

Kontaktní adresa pro příjem příspěvků:

Ing. Milan Daněk, Dlouhá 18, 370 11 České Budějovice
Telefon: 737 438 029 po celý den
e-mail: jihocesky.herold@seznam.cz

Vítám Vás u čtení druhého letošního čísla našeho časopisu. Tak jako při psaní prvního letošního úvodníku, tak i nyní se zamýšlím nad otázkou, jaké téma zvolit pro toto číslo časopisu. Je jasné, že pravidelné rubriky, a to i ty nové, zůstávají. Nakonec mně pomohla opět náhoda a také stahování informací o akcích v Jihočeském kraji za rok 2014, a konkrétně toho, co se stalo v Českých Budějovicích a jejich okolí. A takovým stěžejním tématem se letos staly pomníky. Ta jedna informace je už trochu starší a týkala se debaty mezi poslanci zastupitelstva o tom, zda přijmout či nepřijmout dar, který by Českým Budějovicím zajistil to, že zde konečně budeme mít sochu zakladatele města, tedy Přemysla Otakara II., a kam ji vlastně umístit. Ačkoliv já a asi i mnoho dalších obyvatel města by odpovědělo jednoznačně „ANO“ a kam jinam by měla socha přijít než na „Piaristické náměstí“, protože tento kout jednak žádnou sochu nemá a také je to jedna z nejstarších částí města. Problém asi nastal v okamžiku, kdy umělec dává sochu darem – nic za ni nechce, a to se prostě v současném našem životě jeví jako něco „nenormálního“. Normální by se asi protestujícím pánům umělcům a jejich přátelům či obdivovatelům jevilo, kdyby na sochu byla vypsána veřejná soutěž, která by musela být personálně, a tudíž i finančně zajištěna, do poroty by byli najmenováni „renomovaní umělci“ a ti by vybrali určitě podle nich „dílo, které by reprezentovalo umění a město“. A hlavně – město by muselo vypláznout odpovídající, určitě ne malou sumu nejenom za soutěž, ale i za „pomník“.

Proč jsem se zmiňoval o problémech s odbornou porotou? To už zase cílím na druhý pomník, o němž se v letošním roce mnoho diskutovalo a který bohužel ztroskotal právě na rozhodnutí „odborníků“. Je jím uvažovaný pomník letcům, kteří za naši svobodu bojovali v rámci II.světové války na všech frontách v Evropě i ve světě. Bohužel byl původní záměr změněn a pomník měl být pouze pro piloty, kteří bojovali v rámci RAF v Anglii, což si myslím byla zásadní chyba. Naši letci bojovali nejenom v Anglii, ale i ve Francii, SSSR, Kanadě, USA, Tichomoří, Africe a Asii. Proč tedy proboha zužovat poděkování jenom na Anglii? Celá veřejná soutěž, kterou vyhlásilo město České Budějovice se bohužel zvrhla na nechutnou oslavu pouze jedné země – země, která si nechala do posledního penny zaplatit veškeré náklady a veškerou výstroj a výzbroj, kterou naši vojáci, kteří bojovali v řadách RAF nejenom za svoji vlast, ale tehdy především za to, aby z angličanů nebyli otroci hitlerovského Německa. Vítězný návrh totiž není ničím jiným než oslavou Anglie – stal se jím návrh představující „mísu s vodou“, která má údajně představovat znak, který měla na svých křídlech a trupech všechna anglická letadla. Ale to přece s hrdinstvím českých a slovenských pilotů, které by měl tento pomník připomínat a oslavovat nemá absolutně nic společného – jedná se přece o oslavu našich pilotů, ne o oslavu jakési země na západ od nás??? „Odborná porota“ vybírala z více jak 50 návrhů, nicméně základní kriterium mělo být – oslava hrdinství českých letců, a to podle mého názoru porota jaksi naprosto pominula. V komisi byl i iniciátor myšlenky postavení tohoto pomníku a zastupitelé i ostatní porotci se podivovali nad tím, že právě tento iniciátor požaduje zrušení soutěže, protože ani jemu ani těm, kterým je pomník určen se tato „mísa“ nelíbí. Nabízí se nedávno uveřejněný názor umělce, který kritizuje pomník letcům na Klárově v Praze jako „hrozný kýč“. On by určitě volil něco jiného, co by za „hrozný kýč“ označila většina národa. Lev je symbolem Čech a České republiky a křídla jsou symbolem letců. A vytažené drápy a ostré zuby jsou symbolem boje proti porobě, boje za osvobození. To vše ale vítěznému návrhu českobudějovického pomníku naprosto chybí. Ale jak to dopadne s tím „Budějovickým“ se snad dozvíme v příštím roce. No a dostávám se k poslednímu pomníku – pomníku leteckého neštěstí z období první republiky, který stojí nedaleko Hrdějovic. Už jsme o něm kdysi psali, ale v tomto čísle se pokusím informace o něm spolu se svým přítelem a vojenským historikem tak trochu doplnit. Takže mi nezbývá než popřát Vám příjemně strávený čas při čtení našeho časopisu.

První představovanou obcí je **Staré Hobzí**. Staré Hobzí najdete na vrchu nad údolím Moravské Dyje jen kousek od hranic s Rakouskem, v nejvýchodnější části Jihočeského kraje. Obec leží jen 8 km jižně od Dačic, na silnici, která spojuje Slavonice s Jemnicí v nadmořské výšce 514 metrů. Obec se skládá ze čtyř sídelních celků. Kromě Starého Hobzí jsou to Vnorovice, Nové Dvory a Nové Hobzí. První písemný záznam o existenci obce je z roku 1190, kda tehdy ves s románskou kaplí sv.Ondřeje a mlýnem patřila do majetku kláštera v Louce. Tato románská kaple tvoří jádro současného chrámu Nanebevzetí Panny Marie. Ale osídlení zdejšího okolí je ještě starší jak dokládají archeologické nálezy keramických střepů z 10.století. To dokazuje, že okolí bylo osídleno již v době Velkomoravské říše. Původní osídlení bylo Slovanské, němečtí kolonisté se sem dostali až mnohem později – v druhé polovině 13.století. Na konci 15.století se část obce dostala do majetku Zahrádeckých ze Zahrádek, kteří vlastnili i nedalekou Jemnici. Jindřich Zahrádecký ale, ač se stal jedním z protestantských direktorů za doby protihabsburského povstání, o svůj majetek nepřišel – nešlechtil ho totiž příliš dobrý charakter – hned po porážce povstání zaprodal Moravu Ferdinandovi II. a sám, ačkoliv nebyl katolíkem, se zúčastnil reformační činnosti katolické církve. V pozdějším období, to byla obec v majetku pánů z Deblína, zde vznikla manufaktura na předení látek z bavlny. Konec 18.století je Staré Hobzí spojeno se jménem Johann Peter Flick – otec více jak 16 dětí – který ve službách vrchnosti přádelnu velice rozšířil a tím se postaral o velké oživení obce. V průběhu I. světové války zde byl zřízen zajatecký tábor, ve kterém byl i sochař Ignác Weirich. Ten zde dokončoval sochy, určené pro zámek v Jemnici. Před druhou světovou válkou místní němci koupili zámek, ve kterém byla česká škola. Zároveň se postarali i o to, aby obec byla zahrnuta do tzv. Sudet. Po válce zde byli soustředěni zajatí němci a maďaři a v zámku byla zřízena nemocnice. V současnosti je Staré Hobzí převážně zemědělskou obcí, a hlavně díky dobré dopravní obslužnosti i centrem turistiky. Znak a vlajka byla obci udělena rozhodnutím předsedy PS PČR č. 17 dne 18.4.2014. Jejich popis je následující: ***„V modrém štítě na zeleném vrchu zelený růžový keř s trny a třemi (1, 2) stříbrnými květy se zlatými semeníky.“***, vlajka, která ze znaku vychází, má popis: ***„List tvoří dva vodorovné pruhy, modrý a zelený, v poměru 7 : 1. Z prostřední třetiny horního okraje zeleného pruhu vyniká zelený vrch, z něhož vyrůstá zelený růžový keř s trny a třemi (1, 2) bílými květy se žlutými semeníky“***.

Druhou dnes představovanou je obec **Přísečná**. Tato obec se nalézá nedaleko okresního města Českého Krumlova, prakticky je dělí jen vrchol kopečka a jedna louka. Po silnici je to až téměř ke středu města Českého Krumlova z Přísečné asi jen 3 km. Přísečná leží na jihovýchodním úpatí nejvyššího vrcholu Blanského lesa – hory Kleť. Název obce pochází z dávných dob, kdy její obyvatelé měli za úkol v případě vpádu nepřátel z nedalekého Rakouska v lesích okolo obce udělat zátarasy z poražených stromů – tzv. „přeseky“- které by podstatně zpomalily postup nepřátelských vojsk do vnitrozemí. Východně od obce protéká v meadrech řeka Vltava, která se také dostala do znaku obce. Obec patří mezi nejstarší obce okresu Český Krumlov, protože místo bylo již osídleno před založením cisterciáckého kláštera ve Zlaté Koruně, tedy před rokem 1263. Ve vlastnictví kláštera se obec nacházela již kolem roku 1400. Dodnes se zachoval hospodářský dvůr, v jehož obytných prostorách se dochovala výmalba s hospodářskými výjevy z 18.století a dokonce i rokokovými prvky. V současnosti obec leží v Chráněné krajinné oblasti Blanský les a může být i východiskem na turistické vycházky na horu Kleť, ale i na druhou stranu, do údolí řeky Vltavy. Znak a vlajka byla obci udělena rozhodnutím předsedy PS PČR č. 19 dne 16.7.2014. Jejich popis je následující: ***„Ve stříbrno-zeleně modrým vlnitým břevnem děleném štítě nahoře dva proti sobě přeseknuté vykořeněné smrky přirozené barvy, dole zlatá lilie“***, vlajka, která ze znaku vychází, má popis: ***„List tvoří pět vodorovných pruhů, modrý, žlutý, bílý, žlutý a zelený, v***

poměru 3 : 1 : 8 : 1 : 3. V bílém pruhu proti sobě dva přeseknuté vykořeněné zelené smrky s hnědými kmeny“.

Třetí představovanou obcí je **Vlčeves**. Leží 20 km jihovýchodovýchodně od Tábora, a asi 4 km jihozápadně od městečka Černovice, ve východní části okresu Tábor. Obec se nachází přibližně ve středu trojúhelníku mezi obcemi Radenín – Choustník – Černovice, a její nadmořská výška je 555 metrů. Je složena ze dvou sídelních celků – Vlčevsi a Svaté Anny. Okolí obce je mírně zvlněné, obec leží mezi vrchy Na vrchu a Hůrkou a v jejím katastru najdete tři vodoteče – Černovický potok jihovýchodním směrem, Vlčeveský potok na západě a potok Javornička na východě. Na Vlčeveském potoce byly vybudovány dva rybníky – Pelech a Mouček. První písemná zmínka o obci je z roku 1379. Původně se obec jmenovala Vlčoves, ale od roku 1923 byl název změněn na současný. Vlčeves až do konce 16.století přináležela k Choustnickému panství a tedy Petru Vokovi, který ji v roce 1557 postoupil rodu Vítů ze Rzavé. Po nich se zde postupně vystřídalo mnoho dalších rodů – páni z Olbramovic, Malovcové, Špulířové, Dohalští, Vraždové z Kunvaldu, Obyteční, Deymové ze Stříteže a Herbersteinové. Roku 1750 obec získal hrabě Desfours a připojil ji k radenínskému panství. Severně od Vlčevsi se nachází sídelní celek Svatá Anna, který je významný ze dvou důvodů. Jednak proto, že zde vyvěrá pramen s údajně léčivou vodou, který byl objeven podle pověsti sedlákem, jehož slepý kůň po lázni v bahně okolo pramene prohlédl. Roku 1772 zde tehdejší majitel Leopold Vilém Krakovský z Kolowrat nechal postavit vedle poutního kostelíka sv. Anny, nad pramen léčivé vody ještě filiální centrální šestibokou kapli sv. Anny. Obě stavby se skrývají pod korunami prastarých lip. Existovaly zde léčebné lázně, které postupem času zanikly. Lípa u kapličky je pravděpodobně nejstarším stromem v širokém okolí. Znak a vlajka byla obci udělena rozhodnutím předsedy PS PČR č. 29 dne 24.2.2012. Jejich popis je následující: ***„V modrém štítě kráčející stříbrný vlk s červenou zbrojí nad stříbrnou vlnitou patou s červenou lilií“***, vlajka, která ze znaku vychází, má popis: ***„List tvoří dva vodorovné pruhy, modrý a zvlněný bílý, v poměru 7 : 3. V modrém pruhu kráčející bílý vlk s červenou zbrojí, v bílém červená lilie“.***

Poslední dnes představenou obcí je Žárovná. Obec leží v nadmořské výšce 725 metrů přibližně v polovině cesty mezi Husincem a Vimperkem v okrese Prachatice. Obec leží v blízkosti Národního parku Šumava a přibližně třetina katastru obce je lesem porostlá. Protéká jí Žárovenský potok, na němž bylo rýžováno zlato a do dnešní doby jsou zde patrné pozůstatky sejpů u obce Lažiště, tedy jihovýchodně od Žárovné. První písemná zmínka o obci je z roku 1394. Roku 1630 byla obec připojena k vimperskému panství. V tomto období měla obec pouze jednoho obyvatele. Byl jím Jakub Kůs, který kromě 21 strychů polí choval jednoho koně, čtyři voly a tři krávy, deset jalovic, čtyři ovce a sedm vepřů. V 18.století měla obec ještě německý název, ale již od roku 1848 byl název obce ustálen na současném znění. V témže roce bylo zrušeno nevolnictví a robota. Tehdy již v obci žilo 9 sedláků. Roku 1863 byla v den svatého Václava vysvěcena nově postavená kaple Čtrnácti svatých pomocníků. Vysvěcení se ujal tehdejší českobudějovický biskup Jan Valerián Jirsík. V 70 letech 20.století náležela obec pod správu nedalekých Šumavských Hoštic, roku 1993 se osamostatnila. Nedaleko od obce je vrchol kopce Háj, na němž se nachází zbytky kruhového kamenného valu a terasa po opevnění. Znak a vlajka byla obci udělena rozhodnutím předsedy PS PČR č. 53 dne 12.4.2013. Jejich popis je následující: ***„V zeleném štítě stříbrný hrot provázený vpravo postaveným mečem a vlevo patriarším křížem na kotouči, vše zlaté. V hrotu zelený smrk s černým kmenem vyrůstajícím z červených plamenů“***, vlajka, která ze znaku vychází, má popis: ***„Zelený list s bílým klínem vycházejícím z dolního okraje listu a s vrcholem na horním okraji listu. V žerďovém trojúhelníku postavený meč, ve vlajícím trojúhelníku patriarší kříž na kruhovém poli, obojí žluté. V klínu zelený smrk s černým kmenem vyrůstajícím z červených plamenů na druhé až čtvrté pětině dolního okraje listu“.***

Článek „Zapomenutý pomník“ autora Zdeňka Tibitanzla ochotně poskytnul Ing. Milan Daněk – vydavatel časopisu Jihočeský Herold.

Poznámky:

Posádkové velitelství na Lineckém předměstí – sídlo, od začátku roku 1920, velitelství 5. pěší divize a 9. dělostřelecké brigády. Do 90. let minulého století budova, kde sídlily Vojenský obvodový soud a Vojenská obvodová prokuratura České Budějovice na Lidické třídě. Jednalo se nejen o tuto budovu, ale i o prostor dvora a dalšího pozemku, kde jsou dnes postaveny panelové domy (bývaly tam, mimo jiné, také konírny). V současné době je to budova Okresního soudu v Českých Budějovicích (naproti budově kina Kotva).

Generál Hittl – brigádní generál Arnošt Hittl byl velitelem 5. pěší divize v době od 16. 10. 1930 do 7. 10. 1931 (v roce 1931 byl povýšen na divizního generála). V době popisované tragédie byl velitelem této divize generál Jan Horák (10. 12. 1923 – 18. 3. 1926). Jakou funkci vykonával generál Hittl, coby zástupce velitelství posádky na smutečním ceremoniálu, není možné zatím přesně doložit. Nebylo zvykem, aby byli v posádce na nejvyšších postech 2 generálové. To by vyžadovalo zaměřit se na předmětný rok 1924 a pokusit se vybádat podrobnosti. Možnost by se nabízela v tom, že pozdější velitel divize ještě v té době nebyl generálem (ovšem co záznamy o obřadu?), ale v hodnosti plukovníka vykonával funkci náčelníka štábu divize – to je jedna varianta. Druhá varianta, a ta je pravděpodobnější, by vysvětlovala i hodnost generála. Generál Hittl mohl být v červenci roku 1924 velitelem 9. dělostřelecké brigády….

Dělostřelecký pluk 5 – (až do období po 2. světové válce bylo ve zvyku uvádět názvy útvarů takto, tedy pro mnohé obráceně, než jsme byli zvyklí používat toto označení později – nebylo chybou uvádět označení i s číslovkou pořadovou na začátku označení) troška historie snad neuškodí.

Původně 52. pluk polního dělostřelectva, dislokovaný v kasárnách na Pražském předměstí (později kasárna Julia Fučíka, dnes sídlo Krajského záchranného sboru Jihočeského kraje – velitelství v budově s věží s hodinovým strojem) vznikl ze 119. FAR (Feld Artillerie Regiment – kasárna postavená – lépe možná dokončená – v roce 1895 nesla jméno Erzherzog Wilhelm Kaserne) rakousko-uherské armády.

V lednu 1919 byl pluk odeslán s divizí na Slovensko (osvobození Slovenska v boji proti Maďarům a Polákům, útvary divize též použity na potlačení vzniku Maďarské republiky rad – v té době, částečná mobilizace divize jako reakce na události v Maďarsku, 27. října 1921, byli dělostřelci již „doma“). Vedle velitelství pluku měl 2 oddíly po 3 bateriích ráží 75 mm kanónů a 100 mm houfnic. Ze Slovenska se vrátil 29. září 1920, a to již přečíslovaný na 5. lehký dělostřelecký pluk, do něhož byla v červnu téhož roku včleněna jezdecká baterie ruských legií jako 1. baterie. Tato jednotka od října 1920 nesla historický název „Kulikovského“.

Dělostřelecký pluk 305 – v průběhu roku, máme i přesné datum – tj. 12. února 1921 – vznikl v Českých Budějovicích 305. těžký dělostřelecký pluk (vyzbrojený moždíři ráže 30 cm). Tento se v průběhu let dvacátých přemístil do Tábora.

Pěší pluk Mistra Jana Husa – celý a správný název zněl 1. pěší pluk Mistra Jana Husi ruských legií. I tady připomenu lehce události vzniku. Byl to v té době největší útvar posádky, vznikl z místního 91. pěšího pluku a právě po návratu 1. pěšího pluku od něho převzal i historický název. Pluk byl rozmístěn v kasárnách u nádraží (později kasárna Jana Žižky) a na Mariánském náměstí (kasárna Jana Švermy).

Letecký oddíl – tady si dovolím opět menší upřesnění. Nejednalo se o letecký oddíl, nýbrž o letku číslo 34. Letka vznikla 4. května 1924 přejmenováním z Letecké roty 34 [1922-1924] na základě výnosu Ministerstva národní obrany.

Nacházela se v Praze – Kbelích a od září 1928 v Chebu, podléhala velitelství Letecké peruti I/1 [1924-1938] a od září 1926 velitelství Letecké peruti III/1 [1926-1934]. Letka byla 1. října 1929, na základě dalšího výnosu Ministerstva národní obrany přejmenována na letku 31 [1929-1938].

A právě prvním velitelem letky, tedy od května 1924 do onoho data havárie letadla u Českých Budějovic, tj. do 18. července 1924, byl nadporučík letectva František Krečan.

Vojenské cvičiště ve Čtyřech Dvorech – zde došlo autorem pravděpodobně k mylnému označení. Nejednalo se tedy o „cvičiště“, ale o „vojenské letiště“ (sloužilo svým účelům v letech 1923 až 1935). Později tu ještě probíhal výcvik sportovních pilotů a za války se zde opravovaly německé bezmotorové letouny. Rozkládalo se v prostoru mezi dnešními ulicemi Evžena Rošického, Větrnou a Oskara Nedbala.

Vojenské cvičiště Čtyři Dvory – a to skutečné „cvičiště“, na území původní samostatné obce Čtyři Dvory, se neustále měnilo a postupně rozšiřovalo. Již ve třicátých letech dosahovalo až k osadě České Vrbné. Ještě na konci 70. a na začátku 80. let minulého století používali např. dělostřelci prostor dnešního sídliště Máj jako cvičnou dělostřeleckou střelnici. Střílelo se tu z CP vz. 34 (cvičné přístroje imitující děla v poměru 1:10, dostřel používaných nábojů se pohyboval v rozmezí do 1 km).

Po 2. světové válce pak byl prostor původního letiště (popisovaného v poznámce číslo 7) používán jako vojenské cvičiště a navazoval na, v sousedství ležící, původní cvičiště dělostřeleckých a dalších útvarů posádky. Prostor postupně od roku 1950 ovládli tankisté. K 1. říjnu (termín uskutečnění – skutečně pak 20. listopadu 1950) tohoto roku byl ve Čtyřech Dvorech zřízen 1. tankosamohybný prapor (nejmladší útvar celé divize). A až teprve po reorganizaci v roce 1958 byl přejmenován na 20. tankový pluk (přitom už od 1. 11. 1950 to měl být celý pluk, o tři roky později k 1. říjnu 1954 v rámci již 1. střelecké divize setrvává nadále na organizaci praporu – to bylo v této době prostě asi normální!).

Prostor vojenského cvičiště pak následně začal ustupovat rozsáhlé bytové výstavbě. Hlavní budějovické staveniště se totiž přeneslo na levý břeh řeky Vltavy, do katastrálního území Čtyř Dvorů, kde na zemědělské půdě začalo v roce 1972 vyrůstat zcela nové panelové sídliště. A v sousedství vznikal již od roku 1964 vysokoškolský areál. Cvičiště pak bylo vytlačeno v souvislosti s výstavbou sídliště Máj v 80. letech minulého století až za hranici ulice Evžena Rošického.

20. tankový pluk byl zrušen jako jeden z prvních útvarů v rámci reorganizaci armády – k 28. únoru 1990 (rozkaz k tomu byl vydán ještě před „rokem“ 1989, pluk se rušil přibližně dva roky).

Správu nad prostorem poměrně rozlehlého cvičiště (měl hranice – severní okraje kasáren Kapitána Nálepky až téměř k bažantnici u Vrbenských rybníků, příčně pak byl vymezen komunikacemi, na jedné straně kamennou vozovkou na Zavadilku a na straně druhé komunikací – Husova třída – do Českého Vrbného) převzali, také až do svého zrušení 31. 12. 1992, dělostřelci. Snad posledním „správcem“ cvičiště jsem byl dokonce přímo já (coby poslední náčelník štábu 36. dělostřeleckého pluku dislokovaného na poslední dva roky své existence právě do „čtyřdvorských kasáren“) a zajišťoval jsem takové „závěrečné planýrování“ prostoru před předáním civilní správě…..

Kronika 5. pěší divize – ke studiu událostí kolem vzniku armády v Českých Budějovicích v roce 1918 a letech pozdějších jsem využil (před vydáním několika svých publikací – přístupné veřejnosti ve Vědecké knihovně a v knihovně Jihočeského muzea v Českých Budějovicích) „skvost“ v podobě „Kroniky pěší divize č. 5“, umístěný v letech 90-tých minulého století v archivu Historického ústavu Armády České republiky v Praze Karlíně – Invalidovně. Bohužel ani v této kronice nebylo možné najít popis, a nebo alespoň připomínku či zmínku, oné události, o památníku ani nemluvě. Omluvou snad může být jen to, že „autor“ tehdy zaznamenávané kroniky, což byl štábní kapitán František Tikal, byl k „českobudějovické divizi“ převelen od divize z Plzně až v roce 1926 („opravdu“ jako kronikář, světe div se!). A dějiny od roku 1918, respektive od roku 1920 sepisoval zpětně podle poznámek a vyprávění přímých účastníků oněch pamětních událostí po vzniku samostatného Československa v roce 1918 (a vedl ji až do března roku 1939).

Fotografie letadla Letov Š-2 „Šmolík“ (foto archiv autora)

<u>Použité prameny a literatura:</u>

- Zdeněk Tibitanzl/ Jihočeský Herold, číslo 1 / 2007
- Mgr. Jiří Petráš, J. Šilha, B. Trnka/ Letiště pod Kletí – Sborník k 55. výročí zahájení provozu na letišti v Plané u Českých Budějovic, vydán 29. srpna 1992, str. 6-8
- Jiří Komárek a Vladimír Buldra/ Pohled do historie dělostřelectva na Českobudějovicku (studie) I. léta 1848 – 1938 (prosinec 1997)
- Vladimír Buldra/ Pohled do historie dělostřelectva na Českobudějovicku (studie) II. léta 1939 – 1998 (prosinec 1998)
- Vladimír Buldra/ Pohled do historie českobudějovické divize – Husitská divize (studie) (únor 1999)
- Daniel Kovář/ Zmizelé Čechy – České Budějovice II. díl, str. 50-51, seznam vyobrazení, číslo 141, str. 71 – popis
- http://forum.valka.cz / PhDr. Jiří Fidler - Letka 34: Vojskové setniny: Vzduchoplavectvo a letectvo
- www.pkmodely.estranky.cz / Pomníky a zapomníky v jižních Čechách, pořadové číslo 1

Když jsem v letošním roce dával dohromady materiál k článku o českobudějovických „pomnících“, narazil jsem v novinách na zajímavou zprávu, která ve všech informacích, kterými nás možná cíleně zahlcují páni novináři naprosto bez povšimnutí zapadla. Jednalo se o krátkou zprávičku, která doplňovala dvě fotografie. Ta zpráva měla název „Pomník získává novou tvář“ a dávala čtenářům na vědomí, že pomník, stojící nedaleko Hrdějovic vedle železniční trati, která spojuje České Budějovice s Plzní, byl sice vandaly poničen a byla ukradena kovová deska z něho, nicméně našli se všímaví lidé, kteří na tento nedůstojný stav poukázali a následkem toho byla postupná oprava tohoto tak trochu zapomenutého pomníku. Tato zmínka vyšla v Českobudějovickém Deníku dne 21.9.2014, já jsem ji vystřihl a založil. Ale poté na ni samozřejmě zapomněl.

POMNÍK ZÍSKÁVÁ NOVOU TVÁŘ

NEDALEKO Hrdějovic se postupně opravuje pomník letecké katastrofy. Za první republiky zde při cvičném armádním letu zahynuli dva letci, které pomník připomíná. Nedávno poničili sochu vandalové a možná i zloději, protože odsud zmizela i kovová deska s vyobrazením obou letců. Teď získává socha novou tvář. „Pociťuji dobrý pocit, že příslušní lidé nezůstali lhostejní," uvedl k osudu pomníku Karel Minář z Českých Budějovic, čtenář Deníku, který byl jedním z těch, kteří na poškozenou památku poukázali.
Foto: Karel Minář, České Budějovice

Ale mám poměrně dost přátel, kteří se o to, co se děje v Českých Budějovicích intenzivně zajímají, a navíc mají zájem o historii a vojenskou historii zvláště. A historie Českých Budějovic zajímá i mne, takže jsem našel pár informací, co se s pomníkem stalo v posledních pár letech. Obě bronzové desky byly v roce 2012 již podruhé ukradeny. Pomník byl také poznamenán činností sprejerů, takže jeho vzhled byl nevalný. Navíc bylo nevábné i jeho okolí, protože v okolí pomníku rostly náletové dřeviny. S tím se nehodlali smířit ani zástupci obce Hrdějovic, ani členové Vojensko-letecké historické společnosti. Dokonce jsem zaslechl informaci, že by se pomník měl snad stát kulturní památkou. A vzhledem ke zprávičce v Českobudějovickém deníku se ledy hnuly a tuto památku se podařilo opravit a tedy i zachránit.

O pomník, na jehož opravu poskytl finanční prostředky Jihočeský kraj, se budou starat vlastně jen nadšenci. Obec se postarat zatím nemůže, protože v případě tohoto pomníku není jasné, komu vlastně patří. Žádný majitel se k němu nehlásil, v mapách zakreslený nebyl. O jeho opravu usilovali dlouhou dobu členové českobudějovické Vojensko-letecké historické společnosti, a protože na opravu neměli peníze, uklízejí spolu s dobrovolnými hasiči okolí pomníku. Jihočeský kraj dal na jeho opravu 40 tisíc korun. A tak byl pomník znovu odhalen 19. července 2014, tedy skoro přesně v den 90 výročí této letecké katastrofy.

Použité prameny a literatura:

- http://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/
- http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/
- http://www.severniceskobudejovicko.estranky.cz/clanky/
- www.hrdejovice-opatovice.cz/

Další naše cesta za poznáním kulturních historických památek naší vlasti nás zavedla tentokrát na západ od Českých Budějovic. Cílem našeho výletu bylo Tachovsko se svými zajímavými objekty.

Prvním cílem naší cesty byl objekt zámku v osadě Kopec, která leží nedaleko obce Prostiboř, asi 13 km jihovýchodně od Boru u Tachova. Pod objektem je kamenný most, který překlenuje říčku Úhlavku.

Poprvé je obec Prostiboř v písemných pramenech zmiňována roku 1115, ale jako první jsou zde zmiňováni bratří Radoslav a Bohuž z Prostiboře v letech 1235-1251. V té době pravděpodobně vznikl i samotný hrad Kopec, který byl tak jak bylo tehdy běžné bergfritového typu. Páni z Prostiboře byli tehdy spojeni s Kladrubským klášterem, Racek z Prostiboře byl na konci 13.století v čele konventu tohoto kláštera. Na přelomu 13. a 14.století došlo k významným přestavbám hradu, který byl tehdy nejpevnějším hradem v Čechách a páni z Prostiboře patřili mezi elitu západočeské šlechty. Hrad také zajišťoval ochranu klášterního zboží v dalekém okolí. V době vlády Karla IV. celý kraj, díky osobním kontaktům tehdejšího majitele, Racka III. z Prostiboře s papežem i králem, vzkvétal. Potom následovala období, kdy se hradu zmocnil neznámý škůdce – hrad byl v té době dvakrát obléhán – poprvé roku 1403 královským vojskem a podruhé pravděpodobně roku 1421 husity. Písemné prameny z této doby se bohužel nedochovaly, takže nevíme, jak tato obléhání dopadla, ale podle archeologických nálezů velkého množství popela právě z této doby, byl pravděpodobně hrad dobyt a popel pochází z tehdy ještě běžného používání palisád, tedy dřevěných částí hradeb.

V 15.století náležel hrad k majetku pánů z Vrtby, od poloviny století 16.století došlo k častému střídání majitelů objektu. V té době se význam hradu snižuje a spojitost s Kladrubským klášterem naprosto mizí. Ale i tak byl hrad uváděn stále mezi osmi nejpevnějšími hrady Plzeňska. Až do roku 1720 pravděpodobně nedošlo k žádné významnější přestavbě hradu. Ta následovala až v období následujícím – do roku 1750 a to barokně. O přestavbu se postaraly rody Schirtingerů a Oppersdorfů, ale přestavbou se tak zadlužili, že byli nuceni objekt prodat. Poslední tehdejší stavební úpravou bylo odstranění staré válcové věže na přelomu 18. a 19.století. V roce 1845 byl statek a zámek prodán knížecímu rodu Löwensteinů. Ti Prostiboř připojili ke svému statku v Boru a objekt zámku využívali jako centrum správy statku. Po válce byl zámek rodu zabaven, ale dále chátral, takže roku 1975 se uvažovalo o jeho kompletní demolici. Později vyhořela část krovu a fresky, objevené v objektu byly přeneseny na zámek v Horšovském Týně. V současnosti je zámek v majetku firmy Pegisan, která se snaží památku zachránit.

A následoval přesun do Boru u Tachova. Tam jsme navštívili nejenom objekt zámku, ale i vedle ležící Loretu a samozřejmě i borské náměstí s kostelem a domy. Loreta stojí na křižovatce naproti zámecké věži a byla založena Isabelou von Götzen roz. Trčkovou z Lípy, a jejím manželem roku 1668. Byla jako poutní místo až do konce 18.století, potom zájem o ni postupně upadá a v následujícím století už je uváděna jako pustá. Její slávu pozvedl až v průběhu 19.století kněz Andreas Riedl, dokonce byly obnoveny i poutě k černé madoně v Boru. Na konci války, 2. května 1945 byla loreta poničena při ostřelování Boru americkou armádou. K obnovení poutí došlo až po roce 1989 a první se konal 8. září 1991. Dnes je borská pouť opět hojně navštěvována místními usedlíky i bývalými rodáky z Německa. V roce 1994 přispěl stát na obnovu lorety přes půl milionu korun. V následujících letech je počítáno s postupnou renovací objektu. Z historických domů zachovaných na borském náměstí vyniká budova radnice ozdobená kamennou sochou Panny Marie a městským znakem.

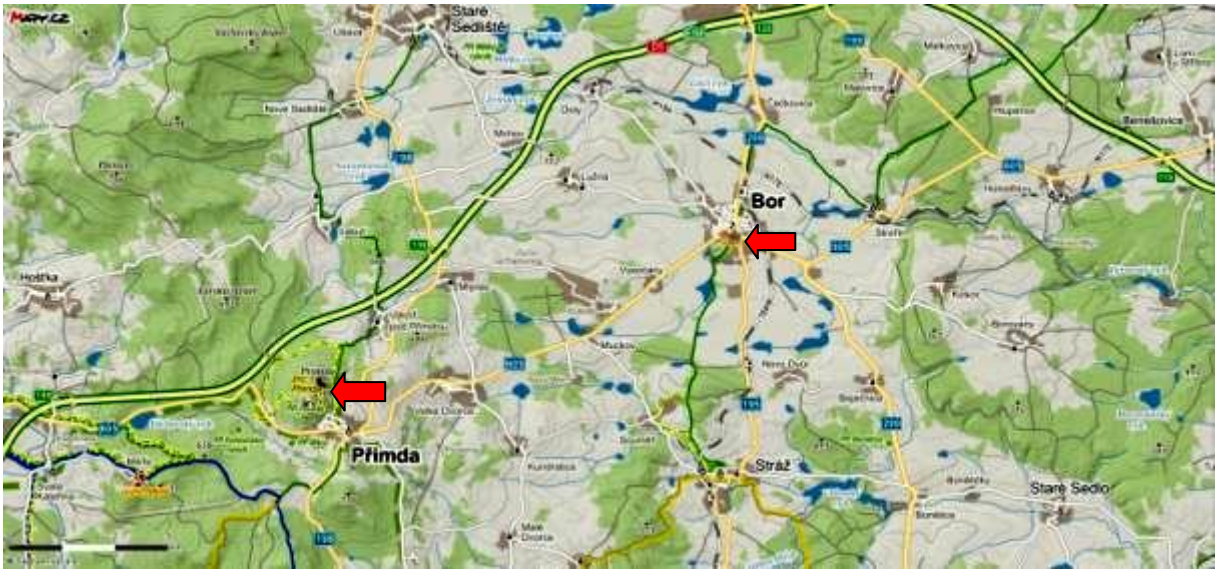

Poprvé je Bor písemně připomínán v roce 1263. V písemných pramenech se dochovalo jeho německé pojmenování Hayda, nebo později Hayd, ale i Haid. Prapůvodně patřilo město pánům ze Skviřína (později Švamberkové podle hradu Švamberka – Krasíkova). Ti také položili základní kámen k vybudování hradu – ten se česky jmenoval Bor, latinsky Merica a německy Haid. Město s hradem leželo na křižovatce cest spojujících Čechy s Norimberkem a Tachov s Domažlicemi. Švamberkové vlastnili Bor až do roku 1650, kdy jej prodali Zikmundu Bedřichovi von Götzen. Roku 1720 koupili Bor Löwensteinové a v jejich držení zůstal až do roku 1945. Zajímavý popis Boru se dochoval z konce 18.století, kdy probíhalo

tzv. Josefské vojenské mapování. Tehdy je Bor popisován jako malé městečko za hradební zdí a příkopem se dvěma branami a zámek s příkopem. Vnější opevnění tehdy zajišťovaly rozsáhlé rybníky okolo města. Ty jsou zakresleny na mapách ještě koncem 18.století.

Město se ve středověku stalo centrem, ve kterém vzkvétala řemesla a obchod. A to nejenom díky své výhodné poloze na rozhraní Čech a Německa. Pro Bor je výhodou i to, že leží v centru mnoha malých zemědělských vesniček odkázaných pouze na zemědělskou výrobu. Proto zde vzkvétají řemesla, pořádají se dobytčí trhy a zvláště se Bor proslavil svými hrnčíři. Mezi unikátní díla borských hrnčířů patří například hliněný oltář Franze Schustra, zhotovený pro kapli v Lomu u Tachova, nebo figurální plastiky hrnčířského klanu Pistlů, které jsou uloženy v muzejích v Boru, Tachově i Chebu. V roce 1992 byl Bor prohlášen městskou památkovou zónou.

A to, že v Boru je hrnčířská výroba opravdu oblíbená i v současnosti, to dokazovala výstava prací borských dětí, kterou jsem našel ve výloze jednoho z obchodů na borském náměstí. Pravděpodobně byla vytvořena na dané téma – z historie severoamerických indiánů, a rozhodně stála za zhlédnutí. Šikovné ruce borských dětí vykouzlily nejenom různé nástroje, teepee, ale dokonce i několik zvířátek – vlka, bizona, medvěda – a kromě toho i kmenovou radu náčelníků, sedících okolo táborového ohně. Ostatně podívejte se sami, zachytil jsem vše na fotografii.

Další naše cesta vedla z Boru až do městečka Přimda. Městečko leží pod kopcem, na němž byl v dávných dobách postaven královský hrad. Ovšem cestu z městečka nahoru ke hradu jsme si samozřejmě museli všichni odšlapat. Naštěstí vede cesta nahoru lesem, takže přírodou.

Někteří z účastníků výletu toho dokonce využili a stačili v lese i nasbírat pár hub do polévky. Cesta nahoru je poměrně strmá, hlavně její první část od hotelu ke kapličce.

Přimda je považována za nejstarší kamenný hrad na našem území. Jeho zakladatelem byl asi pravděpodobně německý markrabě Děpolt II. z Vohburgu, ale s největší pravděpodobností již nejpozději od roku 1126 patřila Přimda českým panovníkům jako důležitá pohraniční pevnost, která střežila obchodní cestu z Prahy a Plzně do Horní Falce. A také sloužila jako královské hradní vězení. V 15. a 16. století byl hrad často dáván do zástavy šlechtickým

rodům, zejména pánům ze Švamberka. Neudržovaný hrad pustl a v 17. století již byl neobývanou zříceninou. Z první poloviny 12. století zůstala zachována mohutná hranolová věž z lomového kamene, obložená žulovými kvádry.

První zmínka o hradu pochází už z roku 1126. Tehdy nechal kníže Soběslav I. hrad přestavět (společně s Tachovem a Zhořelcem). Od počátku plnila Přimda i úlohu státního vězení. V průběhu neklidných dob 12. století zde byl dvakrát po řadu let vězněn budoucí kníže Soběslav II. svým bratrancem, knížetem Vladislavem II. V roce 1249 si vyzkoušel vězení na Přimdě i Přemysl (budoucí král Přemysl Otakar II.) po neúspěchu vzpoury proti svému otci a králi Václavu I. V průběhu 14. století se hrad Přimda stal centrem asi 15 chodských vesnic, jejichž obyvatelé byli povinni strážní službou na hranici. Dále byl i centrem přimdeckých manství, jejichž držitelé – manové – byli povinni vojenskou službou pro hrad. Zároveň se zde na jedné z větví norimberské cesty vybíralo clo. Za Jana Lucemburského byla Přimda výměnou za finanční hotovost zastavena (dána do držení) šlechtě. V roce 1336, v době sporů Jana Lucemburského s císařem Ludvíkem IV. Bavorským, byl hrad přepaden německým vojskem, obléhatelé překonali vnější opevnění, museli však ustoupit po zapálení dřevěných částí hradeb posádkou hradu.

Karel IV. v rámci snah o upevnění panovnické moci a jejích opor - královských hradů - Přimdu vyplatil a ta se zařadila mezi hrady, které musí zůstat králi. V následující době však

byla Přimda opět zastavována. V roce 1406 přešla Přimda do rukou **Boreše z Rýzmburka.** Borešem dosazený správce Tista však zřejmě se souhlasem svého pána loupežemi sužoval široké okolí (výpravy zasáhly až na Berounsko). V roce 1416 královské vojsko zajalo v hospodě v městečku skupinu 30 hradních ozbrojenců, kteří byli následně v Praze oběšeni. K potlačení odporu Rýzmburků proti králi vedla až výprava v roce 1418, kdy byl hrad oblehnut královským vojskem a jeho posádka se vzdala. Následně byl hrad Rýzmburkům odebrán. V husitském období, kdy jí držel Zikmundův straník Jindřich Žito z Jivjan, patřila Přimda k spolehlivým oporám katolické strany. Roku 1429 byla znovu krátce a neúspěšně obléhána, tentokrát husitským vojskem, které alespoň zničilo městečko pod hradem.

V roce 1454 získali Přimdu do zástavního držení **Švamberkové**. V jejich rukách pak Přimda zůstala až do roku 1592. Bratři **Adam a Jindřich ze Švamberka** si v roce 1548 panství i hrad rozdělili, přičemž Adamovi připadl tzv. horní hrad, zatímco Jindřichovi hrad dolní (horní a dolní hrad byly odděleny podélným skalním hřebenem). Za Švamberků v 16. století Přimda chátrala a ani dílčí opravy a některé nové hospodářské budovy stav hradu nezlepšily. Došlo i k bourání některých částí hradu. Chodové, zajišťující ostrahu hranic, si panovníkovi stěžovali na zchátralost hradu a „tunelování“ financí, určených na jeho opravy.

Po smrti obou bratří Adama i Jindřicha získal roku 1592 hrad s panstvím **Rudolf II.** a raději tento majetek rozprodal. Hrad následně koupila **obec**, ale již roku 1601 ho musela opět prodat. V roce 1609 byl již hrad uváděn jako pustý, zbořený a opuštěný. Následně zřícenina několikrát změnila majitele, až se roku 1675 dostala do majetku hraběte Jana Václava **Novohradského z Kolovrat**, který centrem panství učinil nedaleké Velké Dvorce. V roce 1711 do obytné věže uhodil blesk a následně se zbortila její jihozápadní část až do úrovně přízemí. První opravy zříceniny hradu byly provedeny v roce 1879 nebo 1880 za Filipa hraběte z Kolovrat. Další práce, tentokrát značně většího rozsahu, proběhly v letech 1919-1923. Týkaly se hlavně věže, která byla na řadě míst upravena do své současné podoby. V roce 1962 byla zřícenina hradu Přimda prohlášena vládou za národní kulturní památku. V roce 1968 pak došlo k zahájení dalších oprav. V rámci příprav a pro dopravu jeřábu byly tehdy značně poškozeny a zničeny části přístupové cesty a nádvoří a tedy i stopy zástavby v tomto prostoru. Tehdejší opravy v důsledku použití těžké techniky a necitlivého přístupu památku připravily o její hodnoty. V rámci těchto úprav, trvajících do roku 1977 a přesto tehdy nedokončených, byl výrazně změněn také terén nejen obou nádvoří, ale i na severní a východní straně věže. Počátkem 21. století pak proběhlo další stavební zajištění věže, která byla stále v nevyhovujícím stavu.

Od mé poslední návštěvy se přece jenom něco málo změnilo. Zatímco byl v minulosti hrad volně přístupný, v letošním roce již byl vnitřek velké obytné věže pod zámkem. V hradu existuje průvodcovská služba a pod hradem je postavena bouda pro správce a pokladna. A k vidění je i model hradu, jeho hmotová rekonstrukce.

Po prohlédnutí hradu se osazenstvo naskládalo do autobusu a vyrazili jsme k dalšímu našemu cíli. Tentokrát tak trochu neplánovanému. Byl jím objekt dnes již opravené tvrze v Pernolci – jen pár kilometrů před Tachovem. Pernolec se prvně zmiňuje roku 1251, kdy jeho jednu část vlastnil vladyka Přibyslav. Druhá část patřila městu Tachov. Pernolecké panské sídlo existovalo zřejmě již v polovině 13. století, ovšem neví se, jakou mělo podobu nebo kde stávalo. Toto sídlo nahradila tvrz při východním okraji vsi, která byla postavena zřejmě až ve 14. stol., prvně zmiňovaná r. 1454. Není zřejmé, kdo byl jejím stavitelem. Tvrz měla patrně strážní funkci (mohutné zdivo, důmyslný nákladný zavodňovací systém).

Poslední z Přibyslavových potomků, Otík z Pernolce, prodal r. 1414 svou část vsi s poplužním dvorem Hanušovi Pehmovi z Osova. Po jeho synu Petrovi, který zemřel roku 1439 bez potomků, byl celý statek jako odúmrť připojen k majetku královské koruny. Roku 1454 pernolecké panství získal Levhart z Vidžína a jeho syn Zikmund.

Vzrůstajícím významem nově založeného královského města Tachova s hradem poklesl význam tvrze. Od konce 15. století se zmiňuje téměř výhradně jako "dvůr Pernolc", z čehož lze usoudit, že tvrz již nebyla trvale obývána. Někdy po roce 1500 přešel pernolecký majetek na rod rytířů z Trautenbergu. Jako první jej držel Jan. Mezi jeho dědici Erhartem a Ondřejem došlo ke sporu o majetek, který musel řešit r. 1528 zemský soud. R. 1533 držel statek Vilém. On, nebo některý z jeho dědiců pronajal Pernolec pánům z Reitzensteina, kteří se zmiňují jako držitelé Pernolce roku 1537. Roku 1539 se Pernolec již opět uvádí jako majetek Viléma. Vilém byl patrně poslední z rodu Trautenbergů, který tvrz držel - krátce nato se jako majitel zmiňuje Kryštof Siebenhar z Almerschwindenu, poté se v držení tvrze vystřídala řada majitelů. Roku 1620 získal tvrz Jan Vilém Kfelíř ze Zakšova a připojil ji ke svému panství Staré Sedliště a statku Částkov. Od té doby tvrz s určitostí již nebyla obývána. R. 1623 byl majetek J. V. Kfelíře ze Zakšova zkonfiskován pro jeho účast na stavovském povstání a r. 1624 byl prodán Janovi staršímu Říčanskému Kavkovi z Říčan. R. 1657 koupil tvrz od jeho dědiců Marek Alexander z Brisigelle. Vdova po něm prodala Částkov a Pernolec r. 1718 hraběti Janu Antonínu Losymu z Losinthalu, který tento majetek připojil ke svému tachovskému panství.

Průzkum stavby roku 1984 odhalil, že se nejedná o původní tvrz, ale o barokní sýpku, která byla postavena na začátku 18. století na základech tvrze. Do poloviny 19. století ji chránil vodní příkop bývalé tvrze (později zasypán, obnoven po roce 2004). Po pozemkové reformě vlastnil zdejší statek od roku 1921 J. Holeš a od roku 1928 K. Fleischmann. Roku 1945 byla sýpka zestátněna, poté byla v majetku Státního statku v Tachově. Svému účelu sloužila do počátku 2. poloviny 20. století. Od té doby nevyužita chátrala. Od roku 1958 patří mezi památkově chráněné objekty ČR. Tvrz koupili od přímé restituentky roku 2004 manželé Turnerovi, kteří ji následně zrekonstruovali na obytné stavení.

A rekonstrukce se jim opravdu povedla. Do celého komplexu umně zařadili vodní příkop, fresku na zdi vedle vstupu, kamenné prvky a dokonce i korouhvičky s latinskými nápisy. Jsou dvě, na první z nich je nápis „MESSE TENUS PROPRIA VIVE“ a na druhé „MAGNA VENIT NULLI SINE MAGNO FAMA LABORE“ V překladu do nám srozumitelného jazyka to znamená v prvním případě „Žij podle toho, kolik jsi sklidil“ a ve druhém případě „Bez velké námahy si nikdo nezíská velkou slávu“. V současné době je již tvrz kompletně opravena a jak je vidět na fotografii, je úžasně fotogenická. Zastávka zde byla sice krátká, ale zato „výživná“, no a nám už nezbylo nic jiného, než pokračovat k poslední zastávce – jízdárně ve Světcích za Tachovem.

Po projetí Tachovem jsme se zastavili až ve Světcích. Sluníčko svítilo a tak jsme se pomalu z autobusu přesunuli k jízdárně, která vlastně teprve nedávno vstala z ruin. A objekt je to vskutku velkolepý. A asi i velice žádaný, protože zrovna v době naší návštěvy se zde konala svatba. Její účastníky jsme asi moc nepotěšili – pravděpodobně by si přáli více soukromí, ale „kšeft je kšeft“ a místní průvodce či kastelán je mladý, progresivní člověk – skoro jsem si myslel, že jeden můj kamarád tady má dvojníka – stejný naturel, trochu i podoba, stejné chování, stejná gesta. Prostě tak trochu překvapení, ale příjemné. Díky němu jsme se dostali nejenom dovnitř, ale prakticky jsme měli možnost vidět celý objekt od půdy až po sklepy. A to včetně výkladu – ne suchého, ale vtipného – sem se rozhodně velice hodil.

Genealogická literatura řadí poslední šlechtické majitele Tachova a Světců – rod Windischgrätzů mezi starou alpskou nebo štýrskou šlechtu.

Původním stavitelem jízdárny ve Světcích byl Alfréd Candidus Ferdinand (narozen 11. 5. 1787, zemřel 21. 3. 1862). Zakladatel starší alfredovské větve rodu, která držela Tachov, se narodil v Bruselu. Dětství prožil v Tachově, Štěkni a ve Vídni. Dostalo se mu velice dobrého vzdělání, v patnácti letech se stal částečným sirotkem. To však nebránilo tomu, aby vstoupil do držení tachovského panství, jeho poručníky byli až do Alfredovy plnoletosti matka Marie Františka, rozená Arenbergová a Josef ze Schwarzenbergu. V roce 1804 získává titul říšského knížete a plně se věnuje vojenské kariéře. Při válečných operacích je zajat a setkává se s Napoleonem. V roce 1848 se mu dostává nejvyšší vojenské pocty, je povýšen na polního maršála. Do učebnic dějepisu vstoupil jako nepřítel pokroku a revolucí, který v čele císařské armády potlačil povstání ve Vídni, kde dal popravit řadu vůdců povstání, v Praze a vyrazil i proti odbojným Uhrám. Prahu nechal obklopit dělostřeleckými bateriemi a zahájil střelbu na vzbouřené město, povstalcům nezbylo nic jiného než se vzdát. Při pražském povstání přišla náhodně o život jeho manželka Marie Eleonora, rozená ze Schwarzenbergu, kterou zasáhla zbloudilá kulka,když stála v okně vojenského velitelství na Ovocném trhu .

Kníže nechal smrtící kulku podrobit balistické expertize a nosil ji potom na krku jako vzpomínku.

Za jeho života se rodové jmění značně zvětšilo. V roce 1825 odkoupil klášterní panství Kladruby. Za Alfreda I. byly dokončeny přestavby tachovského zámku. Z jeho iniciativy byl rovněž upraven kostel sv.Václava v Tachově. Z podzemí kostela byly vykopány staré hroby zde pohřbeného tachovského patriciátu a takto získaný prostor byl upraven jako rodinná hrobka Windischgrätzů využívaná v letech 1830 – 1886.

Hrubá stavba jízdárny vyrostla v letech1858 – 1859. Zda si kníže užil opojení z výjimečné stavby, kterou si zřejmě k nevelké radosti dědiců i věřitelů prosadil, opět nevíme. Když21. 3. 1862 ve věku 75 let polní maršál zemřel, byla jízdárna již téměř dokončena. Již ve stejném dni byl v rámci pozůstalostního řízení vypracován i velice podrobný popis celé stavby. Ta, jak uvádí oba úředníci, kteří popis vypracovali, byla v každém směru impozantní a velkolepá. Z popisu vyplývá, že interiéry jízdárny byly již zcela dokončeny, pokoje byly vybaveny kachlovými kamny, zařízena byla i kovárna a stáje. Součástí jízdárny byly i stáje pro 24 koní, jejichž interiér byl vyzdoben terakotovými hlavami jelenů a daňků. Naproti hlavnímu vstupu byla umístěna hlavní knížecí lóže. O provozu obrovité jízdárny ve 2. polovině 19. století a na počátku 20. století se opět nedochovaly žádné bližší informace. V 1. polovině 20. století byla jízdárna sporadicky využívána i k různým kulturním programům, výstavám a posléze i politickým akcím.

V dubnu 1919 byl v nové Československé republice přijat zákon o pozemkové reformě a rod Windischgrätzů tak přišel o značnou část zemědělské půdy, lesů a průmyslových podniků. Po smrti JUDr. Alfreda III. bylo tachovské panství rozděleno na čtyři díly a význam rodu v Tachově se tím výrazně zmenšil. V roce 1936 byl dokonce rodový zámek předán státu, který v něm chtěl zřídit státní úřady. Po druhé světové válce v roce 1945 veškerý majetek rodu Windischgrätzů zabavil stát. Po roce 1989, konkrétně v roce 1993 uplatnil syn Ludvíka Aladara, Anton Ludwig Windischgrätz restituční nároky na tachovské panství, tyto nároky mu však nebyly uznány.

<u>Prameny a literatura:</u>

- http://www.hrady.cz/
- http://cs.wikipedia.org/
- http://www.mestoprimda.cz/
- http://mubor.cz/
- http://www.jizdarna-svetce.cz/

Možná, že leckdo z těch, kteří budou procházet parkem na nábřeží Malše mezi restaurací Gerbera a Českobudějovickou vědeckou knihovnou postřehne novou dominantu palouku. Od 2. července 2013 tam stojí na téměř dvoumetrovém podstavci socha vojáka v uniformě a dílo je, prozatím, bez označení. Pro sochu se za dobu její existence (od roku 1927) vžilo ne zcela přesné označení zborovský pomník. Jde o dílo akademického sochaře Otakara (Otto) Františka Birmy, majora ruských legií, který objekt vytvořil v létech 1926-27 jako odkaz hrdinství českých vojáků – legionářů a symbol nově nabyté svobody v roce 1918. Proto jej také Birma nazval „Voják na stráži“ a už letmý pohled na dílo, vysoké tři a půl metru a vážící bezmála šest tun, musí dát tvůrci za pravdu.

Fotografie z roku 1930 ze Žižkových kasáren v Českých Budějovicích

Sám autor, jako příslušník Prvního střeleckého pluku československých legií v Rusku (pozdějšího pěšího pluku 1 „Mistra Jana Husi“) byl účasten významného bojového vystoupení pluku v bitvě u ukrajinského Zborova 2. července 1917 a měl již od počátku 20. let v úmyslu stvořit dílo, upomínající na oběti a hrdinství všech, kteří se zbraní v ruce přispěli k pádu rakouského mocnářství a vzniku samostatné Československé republiky. Původní záměr umístit sochu na tehdejší Sokolské náměstí (dnes v tom místě stojí jezdecká socha Jana Žižky) se pro neochotu vedení města nepodařil a proto příslušníci Husova pluku a jejich přátele z vlastních prostředků nechali sochu zhotovit a postavit na nádvoří Žižkových kasáren. Slavnostně byla odhalena 10. července 1927 10. výročí Zborova a na zmíněném místě stála až do jara 1939, kdy byla našimi vojáky bylo rozebrána, ukryta a v r. 1945 opět odhalena na tomtéž místě.

Českobudějovickým radním se nejspíš socha vojáka v plášti a s přílbou na hlavě nezdála dost reprezentativní , možná málo vyjadřovala vlastenecký odkaz legií. Svým způsobem to lze i pochopit, neboť takto zpodobněný obránce republiky u mnohých vyvolával dojem, že se

jedná o muže v uniformě bývalé rakousko-uherské armády a nikoli o vojáka československého. Je nepopiratelnou skutečností, že v prvních létech ČSR armáda opravdu používala výzbroj i výstroj (tedy i uniformy) z původních c.a k. vojenských skladů, třebaže v mírně upravené podobě. Bývalo by bylo škoda, nevyužít válečnou kořist, což se týkalo i zmíněné přílby. Původní rakouský vzor „1915“ byl modifikován na československý vzor „22“ a sloužil armádě až do poloviny třicátých let.

Pomník v době rekonstrukce

České Budějovice nepřišly, pokud jde o „skutečný“ zborovský pomník nikterak zkrátka, protože O. Birma, snad podnícen předchozím negativním postojem radnice vytvořil vzápětí dílo další. Bylo to bronzové sousoší tří vojáků, nazvané „Pomník plukovníka Švece“, slavnostně odhalené v parčíku před hlavní poštou k 10. výročí vzniku republiky v roce 1928. Bronzové trio opravdových ruských legionářů - plk. Josefa Jiřího Švece, Františka Hladůvky a Jiřího Klubala bylo přeci jen zborovské ideji blíže. Tento, nesporně nejznámější Birmův výtvor, na rozdíl od kamenného „Vojáka na stráži“ nepřežil však nacistickou okupaci (ani nemohl) a zmizel v útrobách německého zbrojního průmyslu během války. Sochař Birma vytvořil v předválečném období ještě dvě významnější díla - sochu plukovníka Švece pro kasárna v Jindřichově Hradci a bustu Milana Rastislava Štefánika pro písecká kasárna. Na všech jeho dílech se podílel jako projektant podstavců soch známý českobudějovický architekt Dr.Ing. Karel Chochola, kterého s Birmou pojilo členství ve Sdružení jihočeských výtvarníků již od roku 1925.

Návrat „Vojáka na stráži“ - jednoho ze symbolů vzniku samostatného Československa do města je výsledkem několikaletého úsilí Klubu vojenské historie „Čeští lvi“ při Československé obci legionářské. Skupina mladých nadšenců, vedená panem Radkem Marcinem, za nemalé podpory Ing. Františka Štangla, bývalého jihočeského krajského radního, dokázala dnes takřka neuvěřitelnou věc. Vrátit Českým Budějovicům sochu, která přes dvojí odstranění opět lidem připomíná nedávný, avšak významný mezník našich novodobých dějin.

Městys Štěkeň (dříve též Štěkna, v latinsky a německy psaných pramenech Sczekna, Sczken, Czekna, Czeken, Stiekna apod.) leží v severozápadní části Jihočeského kraje v okrese Strakonice na řece Otavě, asi 6 km východně od města Strakonic. Kromě Štěkně přísluší do obvodu úřadu městyse ještě místní části Nové Kestřany a Vítkov. V době patrimonijní správy náležela Štěkeň do Prácheňského kraje. První skutečná písemná zmínka o Štěkni pochází z roku 1318, kdy byla majetkem rytíře Baška. Jako městečko (městys) je poprvé označována roku 1543. Tento status byl obci navrácen 12. dubna 2007.

Možná původní podoba znaku a pečeť městyse (K.Liška), znak městyse na budově úřadu městyse (foto autor)

První známí majitelé Štěkně byli příslušníky rodu nosícího v erbu znamení střely, stejně jako velmožský rod Bavorů na nedalekých Strakonicích. Ačkoli Bašek ze Štěkně, připomínaný od roku 1318, měl křestní jméno, které je domáckou podobou jména „Bavor“, nebyl příbuzným svých mocnějších sousedů, ale jejich služebným šlechticem (klientem), podobně jako jeho následovníci Bohuslav či Bušek (připomínán v letech 1337–1358) a Racek (připomínán v letech 1357–1359). Poslední generaci rodu na Štěkni představují bratři Racek, řečený Odranec a Jaroš, kteří drželi od roku 1374 Drahonice, kam přesídlili. Jejich potomstvo vymřelo roku 1514 Václavem Adamem z Drahonic, majitelem Ploskovic na Litoměřicku, známým z kauzy Dalibora z Kozojed.

Roku 1378, možná ale již o dva roky dříve, byl majitelem Štěkně Mikuláš z Janovic a Vintrberka, naposledy připomínaný roku 1385. Po něm následoval jeho bratr Pavel z Vintrberka, doložený na Štěkni v letech 1397–1404.

Od roku 1415 vystupuje jako patron štěkeňského kostela a tudíž i jako majitel zdejšího zboží Oldřich z Říčan (*„Vlrici de Rziczano residentis ibidem in Sstiekna“*). Jeho rod se usadil v dolním Pootaví již před polovinou 14. století, a to na nedalekých Cehnicích. Větev tohoto panského rodu, která tak vznikla, byla později označována „Cehnicové“ a „Kavkové“, podle přízvisek, které si její příslušníci osvojili v 15. století. Štěkeň vlastnili až do roku 1612, kdy ji Anna Dejmová ze Stříteže, vdova po Janu Vilémovi Kavkovi Říčanském z Říčan prodala Anně Malovcové z Újezda. Její syn a dědic Jetřich Malovec z Malovic na Hluboké se zapojil do stavovského povstání, a proto byla Štěkeň roku 1621 obsazena císařským vojskem a v následujícím roce odevzdána jako královský majetek do užívání královského města Budějovic. Pak se zde v krátkém čase vystřídali Ferdinand Rudolf Lažanský z Bukové (1622–1623) a Jiří Mitrovský z Nemyšle (1623–1624), načež byl statek roku 1624 dědičně prodán Johannu Jakobu Khieslovi, hraběti zu Gottschee, skutečnému tajnému radovi a nejvyššímu komorníkovi císaře Ferdinanda II. Ten prodal Štěkeň roku 1636 svému synovci Johannu Antonovi knížeti von Eggenberg, který ji v roce 1647 přenechal císaři výměnou za hrabství Gradisca. Hned následujícího roku pak císař postoupil štěkeňské panství jednomu ze svých věřitelů Johannu Antonovi (I.) Losymu von Losimthal, skutečnému komornímu radovi a deputovanému výběrčímu pivního, vinného a solního důchodu, který se v témže roce také

vyznamenal při obraně Prahy před Švédy. Pro své zásluhy byl 12. prosince 1648 povýšen do panského a dne 14. srpna 1655 do hraběcího stavu.

Losyové připojili ke Štěkni statky Řepici a Mladějovice. Příslušníci rodu se proslavili jako podporovatelé hudby a dokonce i aktivní hudebníci. Johann Anton II. (cca 1650–1721) byl známým loutnistou, houslistou a hudebním skladatelem. Rod vymřel roku 1781 jeho synem Adamem Philippem, prezidentem dolnorakouské vlády, tajným radou a rytířem Zlatého rouna. Vdova po tomto, Maria Ernestina rozená hraběnka Fuchs von Bimbach und Dornheim, uzavřela již 12. května 1781 smlouvu se vzdáleným příbuzným svého zesnulého manžela Josephem Nikolausem hrabětem zu Windisch-Grätz (psáno též Windischgrätz nebo Windischgraetz), kterou mu přenechala losyovské statky Štěkeň, Tachov a Vyntířov za 250 000 zlatých a roční rentu 36 000 zlatých. Avšak protože další příbuzní hraběte Losyho proti tomuto řešení vznesli soudní protest, mohl hrabě Windisch-Grätz statky fakticky převzít až v říjnu 1784.

Ve vlastnictví Windisch-Grätzů, povýšených roku 1804 do říšského knížecího stavu, zůstalo panství, respektive velkostatek Štěkeň takřka 140 let. Jeho konec přišel s pozemkovou reformou, která zde byla zahájena v srpnu 1921 jako na vůbec prvním velkostatku v Československu. Velkostatek byl rozparcelován, dvory zčásti rozprodány, zčásti ponechány v majetku ministerstva zemědělství. Zámek s přilehlým parkem byl nejprve pronajat a dne 4. září 1922 prodán Ústavu anglických panen. Tato církevní kongregace (dříve nazývána Institutum Beatae Mariae Virginis, dnes Congregatio Jesu) zde zřídila soukromé učiliště s internátem pro starší dívky. Při učilišti fungovala též dětská opatrovna. Po převzetí moci komunistickou stranou bylo učiliště k 1. říjnu 1948 zrušeno a 5. listopadu téhož roku zestátněn majetek kongregace ve Štěkni. V zámku byl následujícího roku umístěn domov důchodců nejprve pod správou České katolické charity a od 1. ledna 1960 ONV ve Strakonicích. Sestry zde směly nadále působit jako zaměstnankyně domova, a to až do roku 1985, kdy samy dosáhly důchodového věku a ze Štěkně odešly. Roku 1990 byl zámek kongregaci navrácen, ale její členky se do něj mohly nastěhovat až roku 2001, kdy byl domov důchodců přeložen do Strakonic. Po rekonstrukci zde kongregace poskytuje ubytovací prostory, pořádá setkání lidí s různou zájmovou činností, nabízí pomoc lidem v nouzi a rovněž zajišťuje prohlídky zámku a pamětní síně spisovatele Karla Klostermanna, který na štěkeňském zámku pobýval jednak v dětství (byl synem panského lékaře Windisch-Grätzů), jednak na sklonku života, a dne 16. července 1923 zde zemřel.

Znak městyse Štěkně představuje červený štít a v něm stříbrná vlčí hlava s krkem. V této podobě a ve výtvarném provedení podle vyobrazení v obecní kronice jej můžeme vidět na budově úřadu městyse postavené roku 1972. Ze znaku vychází rovněž vlajka schválená rozhodnutím č. 30 Podvýboru pro heraldiku a vexilologii PS PČR ze dne 4. listopadu 2008. Tvoří ji červený list s vlčí hlavou s krkem v žerďové polovině listu a třemi vlajícími klíny s vrcholy v polovině délky listu, vše bílé. Poměr šířky k délce listu 2 : 3.

Štěkeňský učitel a autor spisu „Dějiny městyse Štěkně nad Otavou“ F.Jílek tvrdí, že svůj znak obdržela Štěkeň dne 20. prosince 1784, a že je odvozen od základního erbu tehdy čerstvých vlastníků zdejšího velkostatku Windisch-Grätzů. Tak se jeví i na oválné pečeti pocházející ještě s patrimonijního období. V pečetním poli je vyobrazen francouzský štít s figurou vlčí hlavy, lemovaný rollwerkovou kartuší, z níž vychází směrem nahoru tři květiny na stoncích. Opis zní: **HERRSCHAFT STIEKNA INSIEGL DER GEMEINDE // STIEKNA**.

Ve Widimského kompendiu městských znaků Království českého z roku 1864 je však namísto vlčí hlavy popisována a vyobrazena hlava chrta, což vedlo k domněnkám, že znak je

staršího původu, čemuž by nasvědčovalo i to, že Štěkeň byla městečkem již roku 1543. Bohužel bližší doklady chybí.

Znak Štěkně v kronice městyse založené roku 1920 (SOkA Strakonice, AM Štěkeň), vlajka městyse Štěkeň (11.4.2008, http://rekos.psp.cz/)

Popis heraldických a epigrafických památek

A) Areál kostela sv. Mikuláše

První větší skupina heraldických a nápisových památek je soustředěna v areálu farního kostela sv. Mikuláše. První písemná zpráva o něm pochází z roku 1357, kdy byl již farním. Katolická duchovní správa zde fungovala ještě roku 1423. V 16. století, za Heralta Kavky Říčanského z Říčan, tu zřejmě působili nekatoličtí kněží. Po Bílé hoře štěkeňská fara dočasně zanikla a byla připojena k nedalekému Paračovu. Teprve roku 1670 došlo přenesením farního beneficia zpět do Štěkně k jejímu obnovení. Paračovský kostel se nyní stal filiálním a štěkeňskému faráři byla rovněž svěřena administrace kostelů v Řepici a Čejeticích. Z téže doby pochází současná raně barokní podoba v jádře gotického kostela. Podle některých údajů byl tehdy také nově zasvěcen sv. Mikuláši, namísto původního patrocinia sv. Maří Magdaleny. Možná jde ale o záměnu s kostelem v Řepici, který je téhož zasvěcení. Další stavební úpravy podniknuté v roce 1749 se týkaly presbytáře. Ten získal stávající reprezentativní vzhled s obrazem patrona kostela sv. Mikuláše na průčelí.

Do areálu kostela a přilehlého starého hřbitova se vstupuje z východní strany (od zámku) raně barokní branou, v jejíž supraportě je vyryt sedmiřádkový kapitálou provedený latinský nápis následujícího znění:

HONORI D(IVI) NICOLAI HVIVS / ECCLESIAE PATRONI / IOANNES ERASM(VS) WEGENER / CAPITANE(VS) LOCI CVM SVIS / SVBIVNCTIS / HANC PORTAM F(IERI) F(ECIT) / A(NNO) X(CHRISTI) M.D.C.LXVIII

(Překlad: Ke cti svatého Mikuláše, patrona tohoto kostela zřídil Johann Erasmus Wegener, místní hejtman se svými pomocníky léta Kristova 1668.)

Johann Erasmus Wegener, kterého nápis připomíná, byl hejtmanem štěkeňského panství za Johanna Antona (I.) Losyho von Losimthal. Předtím působil v téže funkci na Ostrově nad Ohří. Jako takový vydal roku 1666 soubor modliteb a písní „Oesterreichisch Kriegs-Heers geistliche Posaun“, který dedikoval císaři Leopoldovi I. Zabýval se také teoretickými problémy vrchnostenského hospodaření v poměrech ekonomické obnovy země po třicetileté válce. Na toto téma vydal v roce 1666 spis „Oeconomia Bohemo Austriaca“ (roku 1669 vyšlo ještě rozšířené vydání), v němž mimo jiné konstatoval *„že když český sedlák veškerou robotu, kterou mu jeho vrchnost ukládá, všechny kontribuce a těžké útisky, item všechny škody, jaké mu žoldáctvo způsobuje, trpělivě snese, může býti pojat v počet svatých mučedníků.“*

Na západní straně kostela, nad hlavním vstupním portálem datovaným letopočtem **1670**, který upřesňuje chronologii raně barokní přestavby, se nachází žulový erb s náznaky polychromie. Tvoří jej čtvrcený štít se srdečním štítkem pod císařskou korunou, ověnčeným palmovými větvemi, v něm litery F III. V 1. poli stojí na návrší doleva obrácená labuť držící v zobáku pětihrotou hvězdu. Ve 2. poli je kvádrovaná věž s cimbuřím o třech stínkách a otevřenou branou s vytaženou mříží, z níž vyniká doleva obrácená obrněná paže třímající meč. 3. pole je pětkrát šikmo děleno. 4. pole vyplňuje korunovaná orlice. Nad štítem tři korunované turnajské přilby. Prostřední nese v klenotu štít pod císařskou korunou, ověnčený palmovými ratolestmi, v něm litery F III. Na pravé přilbě je klenotem labuť stojící na pahorku a držící v zobáku šestihrotou hvězdu a na levé korunovaná orlice. Štítonoši dva korunovaní lvi.

Erb náleží **Johannu Antonovi (I.) hraběti Losymu von Losimthal** (cca 1600–1682), který se zasadil o obnovu štěkeňské fary, podnikl raně barokní přestavbu kostela a pořídil do něj dodnes dochované varhany.

Proti hlavnímu vchodu, v místech takzvané přešťovické brány na starý hřbitov, kudy až do roku 1840 procházela spojovací cesta na hlavní silnici, se nachází tři náhrobní kameny osazené zde při opravě kostela roku 1885. Dva jsou umístěny přímo v bráně, třetí vlevo od ní při navazující hřbitovní zdi. Tento má rozměry 152 × 83 cm a je zhotoven ze žuly. V dolní části (zapuštěné do země) je zřetelný reliéf připomínající lebku se zkříženými hnáty, v horní pak jsou patrny fragmenty rytého písma kombinujícího prvky kapitály a humanistické minuskuly. Do nápisu je zjevně zakomponován chronogram. Z textu lze dešifrovat jen následující:

[H]IC IACET / [e]Xa[n]IMIs [---] D / [Wen]CesLaVs / [---] V / [---] / [---] C [---] / zbytek úplně setřelý

(Překlad: Zde leží bez ducha pan Václav...)

Z doby kolem poloviny 18. století, do které zhruba spadá vznik náhrobníku, nacházíme ve štěkeňských matrikách zemřelých čtyři zápisy o úmrtí osob, jejichž křestní jméno bylo Václav a společenské postavení umožňuje domnívat se, že mohli být pohřbeni v kostele, a že jednomu z nich tudíž náleží popisovaný náhrobník. Jako první přichází v úvahu **P. Václav**

Viktorin Waraus, po 26 let farář ve Štěkni, Řepici a Paračově, pohřbený 9. listopadu 1743. Druhou osobou je strakonický měšťan **Václav Markvart** († 8. dubna 1753 ve věku 45 let), pohřbený ve Štěkni dne 10. dubna, třetí **P. Václav Jelínek**, štěkeňský kaplan zesnulý 10. července 1764 a pochovaný o dva dny později a konečně poslední **Václav Lenck**, kantor ve Štěkni († 7. září 1766 ve věku 55 let), u nějž, podobně jako u P. Warause, je k datu pohřbu, který se konal 9. září, připojeno, že je pochován ve štěkeňském kostele. U zbývajících osob naopak stojí v matričním zápisu, že byly pohřbeny při chrámu štěkeňském. Ve všech případech ovšem může jít jen o dobovou formulaci vyjadřující, že pohřební obřady se konaly v kostele, nikoli o důkaz skutečného uložení zesnulých. Spíše se ale můžeme klonit k tomu, že náhrobník náleží osobě světského stavu, než duchovnímu, neboť v tomto případě by na něm byly nejspíše vyobrazeny nějaké symboly kněžské funkce, například kalich s hostií.

Druhý z popisovaných náhrobníků o rozměrech 183 × 91 cm je heraldický, vyrobený rovněž ze žuly. Většinu desky vyplňuje úplný erb zemřelého. Tvoří jej kolčí štít s leknínovým trojlistem, jehož řapíky jsou složeny do tvaru trojúhelníku. Nad štítem je rozměrná kolčí přilba s rozvilinovými přikryvadly. Klenot opakuje štítové znamení. Text provedený frakturou je veden po obvodu a pokračuje dvěma řádky v horní části desky. Datace je umístěna mimo nápisová pole okolo klenotu erbu. Reliéf je značně setřelý, zejména v pravé a horní části desky. Nápis je čitelný pouze částečně a zní:

Umrzel g(es)t Na Krum / lowie Urozeny pan pan Heralt K[awka Rzic] / zianskey z rziczia[n] [---] / [---] / [---] / [---] // leta 5 – 6 [3]

Heralt Kavka Říčanský z Říčan, jemuž náleží popisovaný náhrobník, byl synem Mikuláše Kavky z Říčan (doložen v letech 1475–1518) a Magdaleny z Gutštejna. Poprvé je připomínán roku 1521, kdy svědčí na poslední vůli Petra IV. z Rožmberka. V téže pozici vystupuje roku 1544 i u jeho synovce Petra V. S rožmberským rodem udržoval úzké styky, což dokládá i to, že zemřel v jejich rezidenčním městě. Mimo jiné byl jedním z členů tribunálu, který měl roku 1556 vynést rozhodčí výrok ve sporu Rožmberků s pány z Plavna o přednost v rámci zemské stavovské obce.

V průběhu života zastával různé veřejné funkce. Vícekrát byl sněmovním relátorem, v letech 1545–1552 zasedal na komorním soudu, několikrát zastával úřad hejtmana prácheňského kraje (1540–1541, 1544–1547, 1553–1554) a na sklonku života patrně vykonával týž úřad i v kraji plzeňském.

Po předcích držel štěkeňsko-cehnické panství, které si roku 1543 nechal zapsat do obnovených desk zemských a připojil k němu ves Netonice. Cehnicům vymohl roku 1540 povýšení na městečko a udělení znaku, podobně zřejmě i Štěkni, která je v jeho době poprvé nazývána městečkem. Významným způsobem rozšířil rodinný majetek, když roku 1548 koupil panství Švihov na Plzeňsku. V roce 1557 byla celková hodnota jeho statků odhadována na 16 725 kop grošů (z toho 1 725 kop připadalo na poddanský majetek).

Na rozdíl od svých předků, kteří se hlásili ke katolictví, byl Heralt Kavka stoupencem vyznání podobojí. Do Švihova dosadil luteránského kněze a proti katolickému duchovenstvu se stavěl natolik ostře, až byl u krále obviňován, že *„vrchního biskupa římského antikristem, kněžstvo katolické ďábelníky a víru katolickou, kteráž prý brzo zahyne, ďábelskou nazývá.“*

Podle ústního podání to byla právě Heraltova konfesijní orientace, kvůli které měl být jeho náhrobník z kostela odstraněn, a to na rozkaz knížete Alfreda III. Windisch-Grätze.

Heraltovo úmrtí je obvykle kladeno do roku **1563.** V témže roce, dne 14. května, se také jeho synové Mikuláš, Zdeněk, Jan a Heralt (mladší) rozdělili o rodinné jmění.

Vpravo od Heraltova náhrobníku je zazděn náhrobník jeho manželky **Kateřiny Malovcové z Chýnova a Vintrberka** († 1562). Má rozměry 170 × 90 cm a je rovněž zhotoven ze žuly. Většinu desky vyplňuje nápis provedený tesanou frakturou. Je veden po obvodu a pak pokračuje čtrnácti řádky. V dolní části desky býval zřejmě štít s erbovním znamením Malovců (půl koně), dnes prakticky nezřetelný. Po jeho levé straně jsou vidět první dvě cifry letopočtu. Reliéf nápisu je sice vcelku zřetelný, ale čitelný jen z menší části.

Umrzela g(es)t Na Sswiho / [wie] Urozena Pany Pany Katerz[ina] [---] / [---]lka Uro / [---] Pana Pana Heralta Kawky Rziczians / ke(ho) z rziczian Na sst / iekny a Sswihowie / [---] Heytmana [k] / rage Plzenske(ho) [---] / po trziech [---] a hned [-] / [---] / [---] pochowana / [le] / ta 1562 [---] / [---] / [---] byla 38 let 19 / Nediely [---] / [---] / Buoh [---] / 15 - [--]

Podle torzovitých údajů na náhrobníku se Kateřina Říčanská narodila asi roku 1524. Byla dcerou Jana Malovce z Chýnova a Vintrberka a Anny ze Sulevic. V pramenech je zmiňována roku 1540, kdy se soudila se svým bratrem Petrem Malovcem o jistá majetková práva. Podobně jako její manžel Heralt Kavka z Říčan byla nekatoličkou. Sympatizovala hlavně s Jednotou bratrskou, která měla ve Štěkni významnou základnu. Stejně jako v případě Heralta to ústní tradice pokládá za důvod přemístění jejího náhrobníku z kostela na současné místo.

Další sepulkrální památkou je obdélná deska o rozměrech 73 × 127 cm s pravoúhle vybranými rohy zasazená ve zdi márnice vlevo od vstupu. Možná přímo označovala místo pohřbu v zemi před márnicí a tudíž by šlo o její primární polohu. Reliéf je ale bohužel zcela setřelý, takže nelze určit, komu náležela.

Jiný náhrobní kámen obdélného tvaru, rovněž s pravoúhle vybranými rohy a zvýšeným lemem je zasazen do jižní zdi kostela. Má rozměry 84 × 134,5 cm a je zhotoven ze žuly. Snad i v tomto případě jde o primární umístění. V dolní části desky je mezi dvěma lebkami se zkříženými hnáty vyobrazen v kruhovém poli lemovaném věncem zasahujícím do posledních tří řádků nápisu znakový štít a v něm rozevřené kružidlo podložené kosmo úhelníkem a pod ním palička zkřížená s dlátem (špicí). Osmiřádkový německý nápis provedený rytou kapitálou je následujícího znění:

ALLHIER RVHET IN GOTT DER EHRSOME / MAN HERR MATHIAS ZEBERER GEWESTER / STEINMETZ MEISTER ALHIER VND BVRGHER / IM BEHEIMISSEN STADT CHRVMAV WELCHER / DIESES ZEITLICHE DEN 7. DECEMBRIS / 1. 7. 0. 3. IM 64 IOHR – SEINES ALTERS / GOTT VERLEICH – [---] / CHRIST GLAVBI – [---]

(Překlad: Zde v Pánu odpočívá slovutný muž, pan Matyáš Zeberer, kdysi kamenický mistr a měšťan v Českém Krumlově, který odešel z tohoto světa 7. prosince 1703 ve věku 64 let. Dej mu Bůh ...)

Deska označuje nebo označovala (pokud jde o sekundární umístění) místo posledního odpočinku **Matyáše Zeberera** (Czeberera), kameníka a měšťana z Českého Krumlova, kde kolem roku 1670 obýval dům č. p. 47 v Široké ulici. Jeho pohřeb proběhl **8. prosince 1703**, jak dokládá zápis ve štěkeňské úmrtní matrice. Nejspíše šlo o řemeslníka, který se právě podílel na nějakých opravách kostela či zámku ve Štěkni.

Uvnitř kostela se nachází jediná, ovšem vzácná heraldická památka. Tou je gotická křtitelnice pocházející patrně ze 14. století, umístěná při pravé straně triumfálního oblouku. Zdobí ji sedm znakových štítků, z nichž ale pouze tři, konkrétně 3., 4. a 5., obsahují nějakou heraldickou figuru. První je půlměsíc, následuje polcení a šestihrotá hvězda. Bohužel nemůžeme říci, komu vlastně tyto erby náleží. Dá se předpokládat, že jde o erby drobné šlechty sídlící ve štěkeňské farnosti, která mohla na křtitelnici přispět podobně, jak se o tom uvažuje v případě křtitelnice v kostele v Radomyšli zdobené celkem deseti znakovými štítky. Podobné figury jako ve Štěkni vidíme naopak na křtitelnici dochované v děkanském kostele v Horažďovicích. Možná, že figury vyobrazené ve Štěkni mají nějaký obecnější charakter. Konec konců půlměsíc a hvězda jsou také symboly Matky Boží Panny Marie. Rozhodně ale můžeme říci, že nepatří patronům štěkeňského kostela, kterými byli ve 14. století nejprve místní rytíři erbu střely a pak páni z Janovic nosící ve svém erbu orlici.

B) Areál zámku a parku

V místech gotické tvrze a renesančního sídla Říčanských z Říčan označovaného již roku 1543 jako zámek dal postavit Johann Anton (I.) hrabě Losy von Losimthal krátce před rokem 1665 současnou čtyřkřídlou zámeckou budovu. Další úpravy byly provedeny na sklonku 18. století poté, co Štěkeň převzali Windisch-Grätzové. Pozdější adaptace měly již jen podružný charakter. Zámek obklopuje anglický park o rozloze 17 ha.

Roku 1847, během podzimních honů, pobývali na Štěkni u Alfreda I. Windisch-Grätze arcivévodové František Josef (budoucí rakouský císař) a Ferdinand Maxmilián (budoucí mexický císař). Císař František Josef I. pak štěkeňský zámek poctil svou návštěvou ještě ve dnech 2. – 9. září 1905, kdy zde byl ubytován během vojenských manévrů, na něž osobně dohlížel.

První heraldickou památkou, na kterou narazíme cestou od kostela k zámku, je deska z takzvaného řepického mramoru s erbem Jana staršího Hodějovského z Hodějova (* 1496, † 1566) z roku **1552** zasazená v hradební zdi bývalé jízdárny. Přenesena sem byla roku 1885 z Řepice na pokyn knížete Alfreda III. Windisch-Grätze. Podobná deska s letopočtem 1555 je k vidění v průjezdu domu č. p. 106 na Palackého náměstí ve Strakonicích. Tak jako tam, vyplňuje i ve Štěkni většinu desky rodový erb Hodějovských z Hodějova. Tvoří jej renesanční

oboustranně vykrajovaný štít s figurou kosmo položeného kapra. Na štítu spočívá kolčí přilba s přikryvadly, klenot opakuje štítové znamení, ovšem kolmo hlavou dolů postavené. Po stranách klenotu jsou cifry 15 – 52 zvýrazněné modrou polychromií, která je patrná i na erbu. Horní část desky nad erbem vyplňuje třířádkový frakturou provedený nápis následujícího znění:

Jan Starssi Z Hodieiowa a na / Rzepicy My – stosudi kra: / lowst – [---]

Jan starší Hodějovský z Hodějova, v letech 1537–1555 místosudí Království českého, známý humanista, mecenáš básníků a učenců, iniciátor vydání Kroniky české Václava Hájka z Libočan, koupil Řepici roku 1552 a stal se tak sousedem štěkeňských pánů. Zdejší šlechtické sídlo dal renesančně přestavět v komfortní obydlí s mnoha pokoji, soukromou kaplí a knihovnou. Vystavěl zde nový hospodářský dvůr, založil ovocný sad a zahradu. Byl čtyřikrát ženat, ale jediným potomkem, který jej přežil, byla dcera Alena, provdaná do rodu Dejmů ze Stříteže. Jan Hodějovský zemřel 11. února 1566 a byl pochován v řepickém kostele, kde se dochoval fragment jeho heraldického náhrobníku, zasazený dnes druhotně v jižní vnější zdi kostela.

Hodějovští z Hodějova drželi Řepici až do roku 1621. Byli rovněž spřízněni se svými sousedy Říčanskými Kavky z Říčan. Bernart mladší, předposlední svého rodu na Řepici, se oženil s Kateřinou, dcerou Mikuláše Kavky z Říčan na Štěkni († mezi léty 1596–1600). Po Bílé hoře se ve vlastnictví Řepice vystřídalo ještě několik majitelů, než byla roku 1650 postoupena Johannu Antonovi (I.) Losymu von Losimthal, který ji natrvalo připojil ke Štěkni.

Další heraldická památka se nachází na klasicistní zděné bráně, kterou dala postavit roku **1837** kněžna Eleonore Windisch-Grätzová, rozená von Schwarzenberg, známá svou tragickou smrtí během nepokojů v Praze v létě 1848, na počest návratu manžela z vojenských manévrů u Voznesenska na Ukrajině, kam byl jako uznávaný voják pozván ruským carem Mikulášem I. Manželem Eleonory nebyl nikdo jiný než kníže **Alfred I. zu Windisch-Grätz** (1787–1862), vrchní velitel vojsk, která potlačila ostřelováním Prahy revoluční bouře v osudném roce 1848. Jemu náleží erb ve frontonu brány. Tvoří jej čtvrcený kruhový štít s rovněž čtvrceným středovým štítkem, jenž sám nese srdeční štítek, v němž je kosmo položená rybí kostra. 1. a 4. pole středového štítku vyplňuje trojlaločná kostelní korouhev, ve 2. a 3. poli je šikmé břevno. V 1. a 4. poli hlavního štítu s vyznačeným svislým šrafováním vidíme dovnitř obrácenou vlčí hlavu. Ve 2. poli s mřížkovitým šrafováním jsou tři kroužky v postavení 2 : 1. Ve 3., stejně šrafovaném poli s oddělenou hlavou je krokev. Pod štítem jsou zavěšeny dvě stuhy s řádovými odznaky. Nejblíže štítu je zřejmě rakouský vojenský řád Marie Terezie, jehož nositelem byl Alfred I. Windisch-Grätz od roku 1814. Další má snad představovat bavorský řád sv. Huberta (viz dále). Celý štít pak obtáčí kolana řádu Zlatého rouna, který byl knížeti propůjčen roku 1830, avšak zde se zcela chybným

odznakem, který se spíše podobá odznaku řádu sv. Huberta. Snad jde o chybu kameníka. Štít je položen na knížecím plášti. V rozeklaném štítovém nástavci hlavního portálu zámku je osazen úplný znak iniciátora jeho raně barokní přestavby **Johanna Antona (I.) hraběte Losyho von Losimthal**, stejný jako nad hlavním vstupem kostela (blason srov. tam). O něco výše nad oknem je zasazen erb knížete **Alfreda I. zu Windisch-Grätz** s pozůstatky polychromie. V zásadě je pojat stejně jako na bráně z roku 1837 (blason viz výše). Liší se jen způsob rozmístění řádových odznaků, kdy přímo pod štítem jsou vedle sebe zavěšeny dvě řádové dekorace – vpravo na kolaně odznak řádu sv. Huberta, který Alfredu I. Windisch-Grätzovi propůjčil roku 1805 bavorský král Maxmilián Josef, vlevo na stuze řád Marie Terezie. Kolana řádu Zlatého rouna obtáčí celý štít, který je opět položen na knížecím plášti. Stejně je erb proveden i nad hlavní branou zámku v Kladrubech či v jízdárně Windisch-Grätzů ve Světcích na Tachovsku.

Foto průčelí zámku ve Štěkni na počátku 20. století (SOA v Plzni, pracoviště Klášter u Nepomuka, RA Windischgrätz), erb Johanna Antona (I.) Losyho von Losimthal nad hlavním vstupem zámku (foto autor příspěvku)

Na historické fotografii štěkeňského zámku z počátku dvacátého století ovšem vidíme, že stávající pozice erbu nad oknem v prvním poschodí je až druhotná, neboť původně byl umístěn na vrcholu atiky. V jejím středovém poli je pak ve štuku pozlacený fragment kapitálou provedeného nápisu následujícího znění:

FRANCIS IOSEPHUS I. / IMPE / SEPTEMBRIS / V.....

Nápis pravděpodobně připomíná **pobyt císaře Františka Josefa I.** na štěkeňském zámku během vojenských manévrů **v září 1905**. Torzovitost dochování nápisu je zřejmě způsobena tím, že po zakoupení zámku **Ústavem anglických panen** byl nahrazen **odznakem této kongregace**, jejž tvoří kruhové pole obklopené paprsky a v něm monogram ne zcela jasného významu, snad zkomolené litery jména Maria, nad nímž je královská koruna a pod ním planoucí srdce. K objevení a obnově nápisu zčásti překrytého popisovaným odznakem došlo nejspíše v souvislosti s rekonstrukcí zámku po roce 2001.

Pro úplnost dodejme, že osobnost vícekrát zmíněného Alfreda I. zu Windisch-Grätz připomíná ještě jeho monogram **AW** obtočený kolanou řádu Zlatého rouna a převýšený knížecí korunou ve frontonu zahradního průčelí zámku nad schodištěm.

Erb knížete Alfreda I. zu Windisch-Grätz na průčelí zámku, na atice odznak kongregace anglických panen (Institutum Beatae Mariae Virginis) a zbytky nápisu připomínající pravděpodobně návštěvu Františka Josefa I. ve Štěkni v září 1905 a Odznak kongregace anglických panen (Institutum Beatae Mariae Virginis) v Bavorsku z roku 1926

Uvnitř zámku, v jižním křídle, se nachází velký sál s bohatou raně barokní malířskou výzdobou od Fabiána Václava Harovníka datovanou do let 1669–1679. Výmalba představuje vícestupňovou architekturu zdobenou bustami starověkých (antických i biblických) panovníků a osobností a vrcholící průhledem do nebes, kde amoreti a putti oslavují rod Losyů zastoupený aliančním erbem v bohaté kartuši převýšené společnou listovou korunou. Pravý štít je čtvrcený s červeným srdečním štítkem pod císařskou korunou obtočeným palmovými ratolestmi, v něm zlaté litery F III. V 1. modrém poli stojí na zeleném návrší stříbrná doleva obrácená labuť držící v zobáku zlatou osmihrotou hvězdu. Ve 2. černém poli je stříbrná kvádrovaná věž s cimbuřím, dvěma okny a branou, z níž vyniká doleva obrácená obrněná paže držící tasený meč. 3. pole je pětkrát stříbrno-modře šikmo dělené. 4. zlaté pole vyplňuje černá korunovaná orlice s červeným jazykem a zlatými pařáty. V levém zlatém štítu stojí na zelené půdě divý muž držící přes rameno položenou hůl, levici má opřenu v bok.

Erbovní aliance reprezentuje iniciátora raně barokní přestavby štěkeňského zámku a objednavatele malířské výzdoby hraběte **Johanna Antona (I.) Losyho von Losimthal** († 1682) a jeho druhou manželku **Annu Konstancii Koller zu Lerchenried** († 1690).

C) Ostatní heraldické památky

Pod zámkem směrem k městečku stojí kopie barokní sochy sv. Jana Nepomuckého (originál je umístěn v zámku). Na horní části soklu je nápis rytou kapitálou **POSITUM / IN ANNO 1725** (*Umístěno roku 1725*) upřesňující dataci. Ve střední části podstavce je pak vytesán alianční erb v kartuši pod společnou listovou korunou. Pravý štít je čtvrcený se srdečním štítkem korunovaným císařskou korunou a ověnčeným palmovými ratolestmi, v něm litery F III. V 1. poli stojí na trávníku doleva obrácená labuť s šestihrotou hvězdou v zobáku. Ve 2. poli je věž s cimbuřím o třech stínkách, dvěma okny a otevřenou branou, z níž vyniká doleva obrácená obrněná paže s mečem. 3. pole je pětkrát šikmo dělené. 4. pole vyplňuje orlice. Levý štít je čtvrcený s pětkrát děleným korunovaným srdečním štítkem. V 1. poli je korunovaný orel, ve 2. a 3. do středu štítu obrácené poprsí mouřenína v plášti a ve 4. poli pět pštrosích per svázaných stuhou do kytice.

Erb náleží **Klaudii Franzisce, rozené hraběnce Strasoldo** († 1755), druhé manželce **Johanna Antona (II.) hraběte Losyho von Losimthal** (cca 1650–1721), za nějž se provdala 2. května 1700 v kapli vídeňského Hofburgu. Po smrti manžela zřejmě několik let spravovala rodinný majetek za nezletilého syna Adama Philippa a právě v této době dala pořídit sochu sv. Jana. Ta ovšem stála původně blíže k faře.

Poslední heraldická památka se nachází nedaleko od Štěkně při silnici do Přeštovic, která dnes rozděluje kdysi rozlehlejší zámecký park. Jde o pseudogotický sloupek ve formě božích muk. Na osmibokém dříku je desetiřádkový nápis následujícího znění:

MARITO CARISSIMO ALFREDO / PRINC(IPI) DE WINDISCH GRAETZ AB / VXORE MARIA GABRIELA DE WINDISCH / GRAETZ NATA PRINC(IPISSA) DE AVERSPERG / DONATVM IN HONOREM DEI ET IV / PATRONARVM / S(ANCTORVM) QVARVM NOMINA PIE IN / DOMINO DEFVNCTAE AVIAE PORTABANT / IMAGINES CVM PIO ANIMI AFFECTV A / COM(ITISSA) FRANCIS(CA) CZERNIN DE CHVDENITZ S(VND) / DEPICTAE ANNO SALVTIS MCMI

(*Překlad: Nejdražšímu manželovi Alfrédovi, knížeti z Windisch-Grätzu darovala manželka Marie Gabriela z Windisch-Grätzu, rozená kněžna z Auerspergu. Obrazy ke cti Boží a čtyř svatých patronek, jejichž jména nesly zesnulé babičky, namalovala se zbožnou úctou hraběnka Františka Černínová z Chudenic léta spásy 1901.*)

Nad nápisem jsou po obvodu dříku rozmístěny čtyři kolčí štítky, z nichž každý nese alianční erb tvořený dvěma francouzskými k sobě nakloněnými štíty, křestní jméno a životopisná data osoby, kterou reprezentuje.

1) Pravý štít obsahuje figuru korunovaného lva, levý je čtvrcený, v 1. a 4. poli břevno, ve 2. a 3. kosmo položená orlice s perisoniem. Společná vévodská koruna. Pod aliancí text: **MARIA GABRIELLE / 1793–1863**.
2) V pravém štítu doleva obrácená vlčí hlava s krkem, levý je polcený, v pravé polovině na trojvrší dvoustupňová věž s branou, čtyřmi okny a cimbuřím, v levé polovině tři snopy v postavení 2 : 1. Společná vévodská koruna. Pod aliancí text: **ELEONORA / 1796–1848**.

3) V pravém štítu břevno a na něm orel pod korunou, v levém trojvrší, z nějž vyrůstá korunovaná panna držící v pravici jelení paroží. Nad pravým štítem vévodská, nad levým hraběcí koruna. Pod aliancí text: **CHRISTIANA / 1801–1886**.
4) Pravý štít čtvrcený, v 1. a 4. poli břevno, ve 2. a 3. kosmo položená orlice s perisoniem. Levý štít polcený, v pravé polovině na trojvrší dvoustupňová věž s branou, čtyřmi okny a cimbuřím, v levé polovině tři snopy v postavení 2 : 1. Společná vévodská koruna. Pod aliancí text: **ANNA BERTHA / 1807–1883**.

Jak z nápisu vyplývá, byl sloupek pořízen roku 1901 **Marií Gabriellou, rozenou kněžnou von Auersperg** (1855–1933) a věnován jejímu manželovi **Alfredovi III. knížeti von Windisch-Grätz** (1851–1927), bývalému rakouskému ministerskému předsedovi a poslednímu šlechtickému majiteli velkostatku Štěkeň k nastávajícímu stříbrnému výročí svatby (brali se 18. června 1877). Erby na sloupku měly připomínat jejich babičky ze strany otce i matky. Alfred III. byl synem Alfreda II. von Windisch-Grätz (1819–1876) a Marie Hedviky princezny z Lobkovic (1829–1852). Matkou Alfreda II. byla Marie **Eleonora princezna von Schwarzenberg** (č. 2, ELEONORA 1796–1848), manželka Alfreda I. von Windisch-Grätz (1787–1862). Matka Marie Hedviky z Lobkovic se jmenovala **Maria Anna Bertha, rozená princezna von Schwarzenberg** (č. 4, ANNA BERTHA, 1807–1883) a byla manželkou Augusta Longina Josefa knížete z Lobkovic (1797–1842). Babičkou Marie Gabriely Windisch-Grätzové-Auerspergové ze strany otce byla **Marie Gabriela princezna z Lobkovic** (č. 1, MARIA GABRIELLE, 1793–1863), provdaná za Vincenze Nepomuka knížete von Auersperg (1790–1812), ze strany matky pak **Christina hraběnka von Clam-Gallas** (č. 3, CHRISTIANA, 1801–1886), manželka Franze de Paula Gundackara knížete von Colloredo-Mannsfeld (1802–1852). Její dcerou byla hraběnka Wilhelmine von Colloredo-Mannsfeld (1826–1898), provdaná za Vincenze Karla knížete von Auersperg (1812–1867), a to byli rodiče Marie Gabrielly, provdané Windisch-Grätzové. Erby použité na památníku tak v podstatě představují vývod z předků sledovaný po ženské linii. Zajímavé je, že na hlavici sloupku byly obrazy křestních patronek všech čtyř babiček, jak je vidět i na dobové fotografii. Po obrazech, které byly zřejmě namalovány na plechových tabulkách, zbyly však dnes již jen otvory pro jejich připevnění. Podobně je dnes nezvěstná i koule s křížkem, která stála na vrcholu.

Prameny a literatura:

1) Prameny nevydané

- Archiv hlavního města Prahy, Sbírka matrik, sv. Jindřich, Z 6, pag. 237.
- Národní archiv (dále jen NA), Genealogická sbírka Dobřenského, inv. č. 611.
- NA, Řád maltézský – Listiny, inv. č. 2160, 2169.
- Státní oblastní archiv (dále jen SOA) v Plzni, pracoviště Klášter u Nepomuka, Rodinný archiv Windischgrätzů, inv. č. 1007, sign. 1000, list. 423; inv. č. 1042, sign. 1037, list. 433; 1119, sign. 1115, list. 450; inv. č. 4422, foto 1501.
- SOA v Třeboni, Archiv obce Štěkeň, Kronika městyse Štěkeň (1920–1939); dostupné na digi.ceskearchivy.cz.
- SOA v Třeboni, Cizí rody I, inv. č. 363, sign. z Rožmberka 27/10a; inv. č. 410, sign. z Rožmberka 27/15a.
- SOA v Třeboni, Sbírka matrik, sign. Štěkeň 1; dostupné na digi.ceskearchivy.cz.

2) Prameny vydané

- *Archiv český*, VII, 1887, s. 84, č. 86; XIX, 1901, s. 318–319, č. 2552; XXX, 1913, s. 637–638, č. 5047; XXXII, 1915, s. 455, č. 4377.
- EMLER, Josef (ed.): *Libri conirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim,* Liber septimus ab anno 1410 usque ad annum 1419, Praha 1886, s. 166; Liber octavus, nonus et decimus ab anno 1421 usque ad annum 1436, Praha 1889, s. 28.
- EMLER, Josef (ed.): *Reliquiae tabularum terrae anno MDXLI igne consumptarum, Pozůstatky desk zemských Království českého r. 1541 pohořelých*, dil I., Praha 1870.
- PÁNEK, Jaroslav (ed.): Václav Březan, *Životy posledních Rožmberků*, I, Praha 1985, s. 122.

3) Literatura

- *Auszug aus den Matrikeln der k. k. Hof- und Burgpfarre in Wien*, Jahrbuch der K. k. heraldischen Gesellschaft „Adler“, Neue Folge, Zwölfter Band, Wien 1902, s. 23, č. 320.
- ČAREK, Jiří: *Městské znaky v českých zemích*, Praha 1985.
- JÍLEK, František: *Dějiny městyse Štěkně nad Otavou*, Štěkeň 1927.
- *Joannis Erasmi Wegeners Oeconomia Bohemo avstriaca. Mit angehengten Tugend-Spiegel der Hoffbedienten*, Prag 1666. Německý originál dostupný na books.google.cz.
- KAŠIČKA, František – NECHVÁTAL, Bořivoj: *Hrady, hrádky a tvrze na Strakonicku, Blatensku a Vodňansku*, Strakonice 2014.
- KOBLASA, Pavel: *Panství Štěkeň a Windischgraetzové*, Rodopisná revue 2, 2007.
- KODÝDKOVÁ, Martina: *Česká provincie Congregatio Jesu a její proměny ve 20. století se zaměřením na její působení ve Štěkni*, nepublikovaná bakalářská práce, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Katedra religionistiky, Brno 2005.
- KOLEKTIV AUTORŮ, *Umělecké památky Čech*, Praha 1957.
- KUČA, Karel: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, 7. díl (Str–U), Praha 2008.
- LIŠKA, Karel: *Sbírka komunálních znaků, pečetí a razítek*, IV/2., Znaky, pečeti a razítka českých měst a městeček, S–Ž, Brno 2014.
- MAREŠ, Petr: *Soupis přísedících komorního soudu Českého království v letech 1527–1620*, Praha 2013.
- PLACHT, Otto: *Odhad majetku stavů království českého z r. 1557*, Věstník Královské české společnosti nauk, tř. filosoficko – historicko – filologická, roč. 1947, č. 4, Praha 1949, s. 69, č. 13.
- POCHE, Emanuel a kol.: *Umělecké památky Čech*, III (P–Š), Praha 1980.
- SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze Království Českého*, díl IX, Praha 1891; díl XI., Praha 1897.
- SVOBODA, Miroslav: *Páni ze Strakonic, Vládci Prácheňska a dobrodinci johanitů*, Praha 2010.
- SVOJANOVSKÝ, Petr: *Freska Fabiána Václava Harovníka v zámku ve Štěkni*, Zprávy památkové péče, roč. LVII, č. 3, 1997, s. 79–82.
- ŠÍMOVÁ, Monika: *Historie a současnost školství ve Štěkni*, nepublikovaná bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Praha 2011.
- TRAJER, Johann: *Historisch-statistische Beschreibung der Diöcese Budweis*, Budweis 1862.
- VOGL, Emil: *Johann Anton Losy, Lutenist of Prague, Journal of the Lute Society of America*, Vol. XIII, 1980, s. 58–86.
- WEGENER, Johann Erasmus: *Oesterreichisch Kriegs-Heers geistliche Feld-Posaun*, Prag 1666.
- WIDIMSKY, Vincenz Robert: *Städtewappen des österreichischen Kaiserstaates*, I, Königreich Böhmen, Wien 1864.
- WITTING Johann Baptist: *Der niederösterreichische landständische Adel*, Zweiter Theil (S–Z), Nürnberg 1918, s. 254-255.
- WURZBACH, Constant von: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, Siebenundfünfzigster Theil (Windisch-Grätz – Wolf), Wien 1889, s. 9.
- ŽUPANIČ, Jan: *Losyové z Losinthalu*, Heraldická ročenka 1999–2000, s. 127–131.
- ŽUPANIČ, Jan – FIALA, Michal – STELLNER, František: *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001.

4) Internet

- www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/mesto_objekt_sir47.xml; 21. 1. 2015, 11:21

Vítám Vás u pokračování povídání o středověku. A jak jsem Vám slíbil, to dnešní povídání bude o středověké zábavě, tancích, a také o zásadách odívání.

Evropská rytířská kultura se rozvíjela již za vlády posledních Přemyslovců. U dvora se pořádaly nákladné slavnosti za účasti minnesengrů, ale i hudebních souborů nástrojové hudby, která doprovázela zpěv a tanec. Na rozdíl od měšťanských a selských skočných tanců (tripudium) a vážnějších kolových lidových tanců (chorea) se při společenských zábavách aristokracie uplatnil hlavně řadový tanec. Panský tanec býval nejšastěji doprovázen hudbou na různé píšťaly a flétny, které nesly melodii, a na bubínky, jež udržovaly rytmus. Hravá rytířská kurtoazie (dvornost, galantnost a zdvořilost) předpisovala při tanci vážné, harmonické pohyby, které tanečník oblažovaný přízní uctívané paní provázel laskavými úsměvy. Taneční pohyby byly volné, tanečníci postupovaly často v řadách a napodobovali před nimi tančící pár; tanečnice jakoby se zvolna procházely šoupavými kroky po pravém boku tanečníků, kteří prováděli elegantní figury podle hudby. Tanečník držel svou paní za ruku, kolem krku nebo za prodloužené rukávy s pachy. Dáma při tanci přidržovala módní vlečku či závoj, jež patřily ke společenským šatům pro tyto příležitosti, nebo měla k tomu účelu pážata, která nadzdvihovala vlečku nebo závoj tanečnice. V dalším způsobu dvorského tance držel tanečník dvě tanečnice, po každé ruce jednu, opět jen v řadovém tanci. Dvorský tanec se lišil od lidového obřadným pomalým pohybem a volnějším rytmem naučených figur.

Od 12.století se u šlechticů prosazoval tanec ve dvojici (ballatio). U párových kurtoazních panských tanců se muž nesměl těla ženy vůbec dotknout (držel ji za rukáv, nanejvýše se mohl rukou dotknout její dlaně.

Skupinové lidové tance byly založeny na spontánním pohybu (chorea). Muži a ženy se při tomto tanci dotýkali často velice těsně, mnohdy velice vyzývavě a intimně. Dvojice se postaví tak, že muž stojí k ženě čelem svým pravým bokem k levému boku ženy. Muž zaklesne svou paži za paži ženy tak, že se paže svírají u loktů. Oba se při tom na sebe usmívají. Dvojice udělá otočku doleva a pak jdou dva kroky od sebe dopředu, otočí se čelem k sobě, 1x tlesknou, poté 2x a po tlesknutí jdou k sobě, muž tentokrát k pravému boku ženy svým levým bokem a vše se opakuje.

Tanec mezi vejci byl tanec pro pobavení či k okouzlení, během něho žena tančila mezi vejci různě položenými na podlaze a při tom měla ještě zavázané oči.

Při dvorských zábavách zpívali minnesengři minny – to jsou dvorské milostné písně, ale též označení pro dvorskou lásku (Minna). Vilém IX., hrabě z Poitier a akvitánský vévoda (1071-1127), pradědeček pozdějšího anglického krále Richarda Lví srdce, je považován za prvního trubadúra v dějinách středověku. Řečí trubadůrů byla lahodně znějící takzvaná languečtina. V pramenech 12.století se dozvídáme, že člověk, který měl za úkol byvit svého pána a dobrodince se nazýval „jokulátor“, počátkem 13.století rovněž „histrión“, a později šašek či blázen. Dvorský tanec byl doprovázen hudebníky, kteří hráli na příčnou flétnu a bubínek. Někdy se střídavě hrálo i na bubny, žaltář a kóru neb harfu a trubku, choru, citharu, píšťalu a lyru.

Oblíbenou zábavou dvorních dam ve středověku byla hra „kroužky“. Každá dáma držela v jedné ruce dřevěnou hůlku a ve druhé dřevěný kroužek. Obvykle býval červený nebo modrý. Dámy se postavily proti sobě a jedna hodila kroužek proti druhé dámě, která se pokoušela tento kroužek zachytit na dřevěnou hůlku. Potom se obě dámy v házení a chytání kroužků vystřídaly. Vyhrála ta dáma, která nachytala na svou hůlku víc kroužků.

Další oblíbenou zábavou v 11. a 12.století se jmenovala „obléhání tvrze lásky“. Za tím účelem vybudovali tesařští dělníci na volném prostranství něco na způsob věžičky, nebo velké

bečky s otvory vyřezanými kolem dokola. Dovnitř se pak zavřely krásné dvorní dámy. K nim se na povel urputně dobývali rytíři. Panny po nich házely květiny, kousky větviček dubovými listy či klubka smotaných barevných nití. Podle pravidel hry musel zasažený rytíř odstoupit a přednést něco vtipného a milostného. Při nedostatku vlastní inspirace pak zarecitovat cizí verš nebo sloku písně. Teprve potom se mohl vrátit do boje. Rytíř, kterému se podařilo zachytit některou pannu za ruku, aniž ho zasáhla ji otvorem vytáhl a odnesl stranou jako svoji zajatkyni. Poslední z panen, která se ubránila rytířům v jejich snažení ji zajmout obdržela věnec ctnosti.

Hra nazvaná „co nejblíže nože“ spočívala v tom, že hráči házeli kroužek nebo minci na nůž, zabodnutý na opačném konci stolu nebo velké dřevěné desky. Zvítězil ten, jehož kroužek nebo mince zůstal na stole a dotýkal se střenky nože. Ve hře nazvané „díra v ošatce“ se nůž stal střelou.hráči se nožem strefovali do polínka, upevněného v díře v ošatce, v níž se původně prosívalo obilí. Vítěz musel mít svůj nůž zabodnutý ve středu polínka.

Šlechtici se bavili především hrou zvanou „kvintána“. Kvintána byla vlastně busta dřevěného panáka postavená na kůlu a otáčející se na čepu tak, že rytíř, který ho zasáhl svým dřevcem doprostřed hrudi ho otočil. A protože panák držel v pravé ruce hůl nebo meč a v levé štít, dostal od něj nešikovný hráč ránu. Některé kvinty byly oblečené do drátěné košile a na hlavě měly rytířskou přilbici, další pak jen pestrobarevný šat z plátna nebo kůže.

Mezi oblíbené bojové hry patřily rytířská pěší klání. Před soubojem bylo u stanu vystaveno několik štítů, u kterých byly položeny zbraně, se kterými se mělo klání uskutečnit. Rytíři si mohly vybrat s jakou zbraní budou bojovat, ale museli se dotknout jednoho ze štítů tam umístěných podle toho, jestli se chtěli bít sekerou, mečem, dýkou nebo bojovou holí. Mohli si také zvolit pěší boj, nebo boj na koni s dřevcem.

A ještě něco k odívání. Zásadně lze oděvní módu gotiky odvodit od vertikálních linií, které poznamenaly dobový stavitelský sloh. Celé pojetí módy zvýrazňující štíhlost tak vyjadřovaly estetický ideál své doby. Pozdější tzv. Burgundská móda například zavedla vysoké a špičaté ženské čepce (heniny). Tento módní doplněk se nosil po následujících sto let – mezi lety 1375 – 1480. Neodmyslitelné jsou i dlouhé vlečky, závoje splývající až na zem, ale také fantasticky dlouhé rukávy zatížené perlami nebo kožešinovým lemem. Muži naopak oblékali krátké, přiléhavé kabátce se stojacím límcem a těsné punčochové kalhoty. V oněch dobách povzdechl si pisatel Mohučské kroniky šlo lidské bláznovství příliš daleko. Mladí mužové nosily tak krátké kabátce, že nepokrývali ani jejich pohlaví, ani zadnice. Když se musel muž sehnout, byl mu vidět zadek. Nohavice těsných kalhot pak byly zhotoveny každá v jiné barvě, a svým kontrastním zbarvením se na těchto nohavicích vyjímal i našitý pytlík, ukrývající mužský pohlavní úd. Do našitého pytlíku se ještě dávala zaječí přední pacička, aby se předváděné mužství jaksepatří zvýraznilo před dámami dvora.

Módní látkou té doby byl samet. A třebaže dva lokty sametu stály víc než tučný vůl, neváhali doboví šviháci tímto vzácným materiálem doslova plýtvat. Nechávali rozstřihávat samet na fantastické vzory v podobě hvězd, lilií, růží či kosočtverců našívaných na své nákladné oděvy. Sám Karel VI. (1380-1422) měl na jedněch svých šatech našito 1400 zlatých vlaštovek.

Šlechtici nosili pestrobarevné oděvy ušité ze vzácných látek. Bílý satén se kombinoval s černým damaškem, zelený samet s jasně červeným saténem, zelený satén s fialovým damaškem, rumělkově červený taft s černým saténem. Například oděv rytíře Jeana de Saintré byl ušitý z jasně červeného damašku, zdobený zlatem a lemovaného sobolí kožešinou. Druhý oděv byl z modrého saténu zdobený zlatými kosočtverci, a třetí z černého damašku lemovaného hermelínem. Oděvy rytířů se velmi lišily svou kvalitou. Ne každý rytíř či šlechtic si takový přepych mohl dovolit. Pro královské turnaje byly za nejvhodnější považovány šaty

ušité z hedvábných látek nebo ze zlatého brokátu, ale ten se používal velmi zřídka. Do sametu se oblékali ti nejvýznamnější příslušníci šlechty. Ostatní nosili šaty ušité ze saténu nebo damašku.

Zajímavým dokladem je například popis oblečení Markéty, manželky Přemysla Otakara II. dle dochovaného písemného zápisu: „Jako první si Markéta nechala obléci hedvábné bílé punčochy, následoval pás pevného plátna, které si nechala omotat kolem hrudi. Na řadu přišlo spodní roucho, ušité z jednoho kusu těžkého bílého hedvábí a kolem krku dovedně vyšitého zlatou nití. Na ně přišel temně rudý brokátový živůtek bez rukávů, na zádech spojený módním šněrováním. Taktéž rukávy, nahoře úzké, od loktů se rozšiřující do marnotratné šíře, byly ušity ze stejného těžkého brokátu a k živůtku je dvě obratné služky připevnily šněrováním. Následovala sukně, přes boky pevně obepnutá a směrem dolů splývající v ladných záhybech, které vzadu přecházely do vlečky. Spojení sukně a živůtku zakryl tepaný zlatý opasek, zdobený granáty. Nyní přišla na řadu komorná obratná v úpravě účesu, která spletla husté a bohaté vlasy své paní do pevného uzlu. Další z žen přiskočila s pruhem jemné bílé tkaniny a začala jím zručně ovíjet Markétinu hlavu. Tečku celého díla tvořila zlatá obroučka, opět zdobená rudými kameny, která zároveň přidržovala vinutí na hlavě. Přes ramena se přehodil plášť z bělostné kožešiny. Jako poslední přišly na řadu boty z měkké rovněž červené kůže.

Velice důležitým detailem byly rovněž i špičaté boty, jejichž délka byla současně měřítkem urozenosti majitele, který boty nosil. Zatímco princové a knížata měli právo na špici dlouhou dvě a půl chodidla, baronům byla povolena délka jen dvou chodidel. Rytířova obuv se prodlužovala o jednu a půl stopy, bohatí lidé o stopu a prostí občané si směli prodloužit délku své obuvi jen o polovinu stopy. Od samého počátku 13.století se začínaly objevovat zobákové boty. České prameny hovoří o „škorních s dlúhými čépkami, dlúhýmy nosy nebo špicemi“. Jsou to měkké kožené boty, velmi úzké a těsné, s prodlouženou špičkou. O jejich vzniku se v odborné literatuře tradují různé příběhy. Tak například prý jistý hrabě Fulko z Anjou vymyslel tyto boty pro sebe již v 11.století aby zakryl hlízovitý výrůstek na prstu své nohy. Také anglický král Jindřich II. patří údajně mezi vynálezce tohoto druhu obuvi. Měl prý velké nohy a prodlouženými špičkami tento „nedostatek“ prý úspěšně zakrýval. Jisté je, že prodloužené špičky bot nejsou v době pozdního středověku žádnou novinkou; nebyly neobvyklé ve starověkém Egyptě jako součást otevřených sandálů, ale také u Etrusků u pevných uzavřených bot. Zajímavé je, že tyto boty francouzský král Karel VI. V roce 1422 zakázal nosit. V 15.století mají zobákové boty poněkud odlišné formy než ty, které se vyráběly ve století 13. a 14. – nejsou tak extrémně prodloužené do zdvižené špičky, jsou ploché a jejich hrotité špičky jsou v jedné rovině s podrážkou boty, kterou prodlužují o málo víc než o její polovinu. Přes ploché boty z měkké kůže bylo třeba pro chůzi venku nazouvat přezůvky (pantochy). Byly to většinou jen dřevěné, nebo kožené podrážky, přidržované přes nárt koženým páskem, který byl někdy vyzdoben kresbou, malbou. Kromě názvu se objevuje i označení boty, botky; rozumí se tím obuv sahající nad kotníky, uzavřená. Kůže použitá na jejich ušití byla podle kapsy jejich majitele různé kvality. Šily se mimo jiné i z jemných měkkých kůží a začínají se objevovat i vzácné a drahé „kordovánky“ z jemné kozí kůže, dovážené z města Górdoby. Vyšší boty z měkké kůže se nazývaly šibal, štibal, štival a vyráběli je specialisté – ščivalníci.

V příštím díle se ještě budeme zabývat mimo jiné módními doplňky a třeba také nábytkem.

Poslední výlet tohoto roku jsme pořádali na začátku měsíce října. Byla to tak trochu zkouška, protože počasí je již v tomto období tak trochu nevyzpytatelné, ale nám se docela vydařilo. Tentokrát byl výlet tak trochu zvláštní – byla v něm zařazena návštěva dolů v Plané u Mariánských Lázní, návštěva Boheminia – parku miniatur na okraji Mariánských Lázní, návštěvu rozhledny v Krásně a nakonec návštěvu města Lokte. Kromě těchto zastávek byla naplánována i návštěva přírodní rezervace „Smraďoch“, ale k té bohužel nedošlo – silnice přes Mariánské Lázně nás tam prostě nepustila.

V Plané bylo centrem rudního revíru ložiska železných rud, ve kterém kromě železa bylo i stříbro, olovo, měď, nikl, kobalt a cín. Štola Ondřej Šlik, ve které je v současnosti umístěno hornické muzeum, byla vyražena koncem 16. Století v době největšího rozkvětu dolování stříbrných rud v Plané a jejím okolí. O rozkvětu a důležitosti města svědčí i to, že tehdejší majitelé panství a dolů Šlikové měli v Plané svoji mincovnu. Zde razili stříbrné mince. Štola byla ražena ručně z jižní strany táhlého návrší, na kterém stojí historické jádro města. Měla ověřit možný výskyt stříbrných rud, které byly v té době s úspěchem dobývány na svazích Bohušova vrchu. Celková délka důlních prací je necelých 200 m a na mnohých místech je dosud dobře patrná přesná ruční práce tehdejších horníků. Dnes je celý labyrint chodeb zpřístupněn veřejnosti a je v něm instalována expozice vývoje rudného hornictví, které je v současné době v Čechách prakticky zlikvidováno. Množství exponátů, tématicky utříděných, působí v podzemních prostorách velice autenticky. Prohlídka trvá cca 1 hod. a průvodci doporučují teplejší oblečení, v muzeu je totiž teplota kolem 8°C. Vzhledem k tomu, že nás bylo v autobuse cca 50 a do prostor muzea se vejdou skupinky podstatně menší, průvodci – tedy bývalí horníci – si nás rozdělili do tří skupinek a do tří prostor – na nás připadla nejdříve prohlídky expozice nad zemí, což bylo také zajímavé. V malém muzeu jsme se dozvěděli něco o historii města, jsou v něm i některé exponáty s heraldickou tématikou a také numismatická sbírka. Kromě toho je zde možno vidět různé slavnostní hornické uniformy, osvětlovací a dýchací, či záchranářskou techniku, listiny a mapy a dokonce i kopie jednoho z náhrobních kamenů.

Po návštěvě hornického muzea, které se z důvodu omezené kapacity podzemních prostor trochu protáhlo, jsme se opět autobusem přesunuli o zastávku dále. Naším původním záměrem bylo navštívit přírodní rezervaci „Smraďoch“ a potom se vrátit přes Mariánské Lázně zpět do tzv. „parku miniatur“ nazvaného „Boheminium“. Naše cesta přes Mariánské Lázně se ale zkomplikovala, takže nám nakonec nezbylo, než návštěvu přírodního úkazu vynechat. Dopravní značení nás tam prostě nepustilo. Proto jsme zamířili přímo k Boheminiu. Tento park miniatur obsahuje věrné repliky existujících památkových objektů z České republiky, které jsou všechny vytvořeny v měřítku 1:25, nebo jinak řečeno ve čtvrtinové velikosti originálu. Zmenšení umožňuje názorně představit architekturu i formu objektu, tak jak jej zahlédnete pouze z letadla, z výšky přibližně 200 metrů. Exponáty jsou náročným umělecko-řemeslným výrobkem, které zhotovují modeláři parku Boheminium. Podle přesných plánů a vlastní fotografické dokumentace vzniká nákladný model, jehož cena překračuje i statisíce korun. Základním výrobním materiálem je plast, který odolá povětrnostním vlivům, nikoliv nešetrnému zacházení. Park Boheminium je naučně-poznávací park na východním okraji Mariánských Lázní. Leží v nadmořské výšce 750 metrů na svahu Zádubské výšiny, asi 1 kilometr východně od centra města poblíž hotelu Krakonoš a konečné stanice městských autobusových linek. Park byl otevřen pro veřejnost v červnu 1999. Na ploše několika hektarů lze v anglickém parku zhlédnout několik desítek trojrozměrných modelů historických stavebních a technických památek České republiky v měřítku 1:25 vyrobených převážně z plastu. Patří mezi ně například hrady Karlštejn, Přimda, Bečov nad Teplou, Bezděz a Kokořín, rozhledny v Krásně, na Ještědu, kamenný most v Písku, řetězový most ve Stádleci, rechle v Lenoře, Mariánskolázeňská kolonáda, kostely v Lomci, na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou, kaple na hoře Řípu, dřevěný kostel v Kočí, kamenný v Budči a zámky v Ratibořicích, Kynžvartě, Českém Krumlově, Litomyšli, letohrádek Hvězda, zámek Červená Lhota, ale i vesnické statky v Doubravě, Holašovicích, větrný mlýn v Ruprechtově, Kuželově, Staré Bělidlo a Rudrův mlýn z Ratibořic a další. Kromě modelů architektury se zde dají vidět i modely historických automobilů, motocyklů, ale i letadel, drážních vozidel, ale i lodí. Modely vyrábějí a udržují zaměstnanci vlastní dílny; každým rokem jich v expozici přibývá několik

nových. Tahle zastávka se rozhodně povedla. Nejenom, že bylo krásné, slunečné počasí, viděli jsme mnoho nádherně provedených staveb a dokonce i mnoho těch, které známe z Jihočeského kraje, ale dokonce i poměrně dost hub, které zde mezi modely architektury rostou v hojném počtu. A kromě tohoto miniparku je v sousedství nově zrekonstruovaný hotel Krakonoš a naproti němu zahradu s kamennými sochami – „Sochařský pohádkový ráj“.

Dalším zastavením na naší cestě byla rozhledna nad městečkem Krásnem. Město vzniklo v místě původní hornické osady Drei Linden. První zmínka o Krásnu je z roku 1241 v kronice anglického kronikáře Bartholomea Angelica. V roce 1355 bylo Krásno povýšeno na městečko a byly mu uděleny horní svobody a práva pro doly a rýžoviště cínu. Za Pluhů z Rabštejna se stalo v roce 1529 horním městem. V Krásně se nacházely přední cínové doly v Evropě. Král Ferdinand I. Povýšil majestátem 1.září 1547 město na královské horní město a zároveň mu udělil městský znak. Již koncem 16.století město zažívá první pokles produkce cínu a přestože zaznamenala ještě několik vzrůstů, nastává v 19.století úpadek cínařství a rozvoj výroby porcelánu. V roce 1848 při požáru města shořely s většinou města i veškeré památky. Po roce 1945, po odsunu německého obyvatelstva, nástupu komunismu a dočasném uzavření Slavkovského lesa kvůli zřízení vojenského prostoru přišla devastace obce. Počet obyvatel poklesl na čtvrtinu a počet domů na třetinu předválečného stavu. Ve 20.století se zde těžily kromě cínových i wolframové a uranové rudy a živce. 12. Dubna 2007 byl obci vrácen status města. Krásenská rozhledna se nachází na Krásenském vrchu v nadmořské výšce 777 m nedaleko města Horní Slavkov, nad obcí Krásno. Rozhledna je jednou z nejpodivuhodnějších rozhleden v zemi. Důvodem je neobvyklý tvar, kdy po obvodu se jako spirála vine vnější schodiště. Základna věže je 11 m široká, vyhlídková terasa je ve výšce 25 m a má v průměru již jen 3 m. Na vyhlídkovou plošinu vede 120 schodů. Po zdolání schodů se otevře kruhový výhled. Na severu jsou vidět Krušné hory (Blatenský vrch s rozhlednou, Plečivec s rozhlednou, Klínovec s rozhlednou a vysílačem), severovýchodě – Doupovské vrchy, východě a jihu – Tepelská vrchovina, západě – nejvyšší vrchy Slavkovského lesa Lesný a Lysina. Tato kuriózní rozhledna vznikla na základě návrhu sochaře W. Russe a architekt Fritz Hoffmann, který se údajně nechal inspirovat legendární 39abylonskou věží. Obec Krásno využila projekt pro nouzové práce, kdy v době hospodářské krize v letech 1933-35 stavba zajistila práci místním nezaměstnaným. Stavba měla pozvednout cizinecký ruch v blízkosti lázeňských měst Karlovy Vary a Mariánské Lázně. V roce 1997 byla rozhledna

rekonstruována. Rozhledna je volně přístupná a nejlépe se k ní dostanete od hřbitova nad Krásnem po značené turistické cestě.

Poslední naší zastávkou v letošním roce bylo město Loket. Termín naší návštěvy jsme vybrali tak trochu problematický – ve městě byly zrovna vinařské slavnosti a před městem pouť, takže jsme to tak-tak stihli zaparkovat. Většina parkovacích míst už totiž byla zabrána buď auty, nebo jarmarkem.

Město Loket se nachází v ohybu řeky Ohře, která zde obtéká vyvýšené místo připomínající ohnutou paži, odtud pochází i název Loket. Historie města sahá do dávné minulosti. První písemná zmínka je z roku 1234, ale toto strategicky významné místo bylo osídleno už kolem 6. Století slovanskými kmeny. Vznik kamenného hradu spadá do 2. Poloviny 12. Století, což dokládají některé části hradu v románském slohu. Město s hradem je důležitým článkem obranného systému koruny české. Čeští panovníci si uvědomují význam města a udělují Loketským řadu výhod. V souvislosti s kolonizací zavádí Přemysl Otakar II. manský systém. Manové jsou osvobozeni od všech soudů v království, podléhají králi, jejich majetek je dědičný, v případě nebezpečí jsou ale povinni bránit hrad. Město získává práva a výhody královských měst. Situace se mění až za císaře Zikmunda, který v roce 1434 zastavil hrad. Držitelem se stal Kašpar Šlik. Nastává období konfliktů, protože se Loketským nelíbí, jak jim Šlikové omezují jejich práva. Mezi způsoby použité v tomto konfliktu patří i úmyslný požár v roce1437, při kterém vyhořelo město i s kostelem, a vážně byl poškozen i hrad. Majetek byl Šlikům zabaven v roce 1547 za podporu stavovského povstání. Pak je opět hrad zastaven pánům z Plavna. Město vykoupilo zastavené panství v roce 1598. Třicetiletá válka poznamenala Loketsko, město se přidalo na stranu protestantů a bylo potrestáno odebráním statků, hrad přešel pod správu císařského rychtáře. Císařská posádka zůstala v Lokti tři roky (1645 – 1648). Později císař vrátil hrad městu, ale ten už byl využíván jen k hospodářským účelům. Velkou část pak zničil i požár v roce 1725. Na začátku 19. Století je na hradě zřízeno vězení krajského a okresního soudu. Ve městě je taktéž založena porcelánka bratry Haidingerovými. Dochází i k výrazné přestavbě města. Jsou strženy městské brány. Mění se podoba náměstí, které se díky novému mostu z roku 1835 stává průjezdným. V roce 1877 je město spojeno železnicí s Novým Sedlem. V roce 1907 je založeno muzeum v markraběcím domě . Česká škola je otevřena v roce 1925. V době okupace je v Lokti zřízen zajatecký tábor. 5. Května 1945 je podepsána kapitulace a 7. Května je město obsazeno americkými vojáky. V roce 1980 je historické jádro vyhlášeno památkovou rezervací a v roce 1992 se dostává hrad opět do vlastnictví města.

Prameny a literatura:

http://www.plana.cz/
http://www.boheminium.cz/
http://www.loket.cz

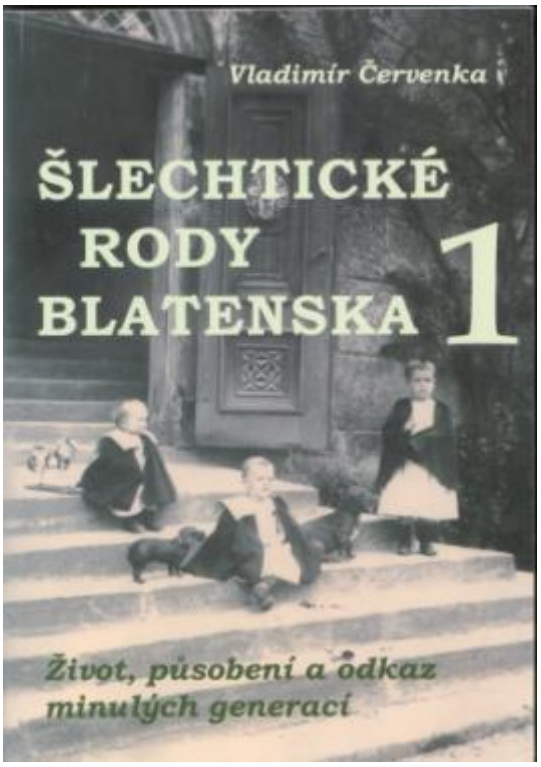

Šlechtické rody Blatenska, Život, působení a odkaz minulých generací, 1.díl – Mgr.Vladimír Červenka, vydal Svazek obcí Blatenska, Blatná 2011

Kniha jednoho z mladých jihočeských autorů mapuje vybrané šlechtické rody Blatenska, jejich osudy a hlavně odkaz, který na jihu Čech zanechaly svým následovníkům. Takže v tomto díle je možno najít rody, jejichž příslušníci vynikli jako dobří hospodáři, stavebníci nebo mecenáši umění, jako vojáci, úředníci nebo duchovní. Rody jsou v knize řazeny abecedně. V tomto prvním dílu proto najdeme rody, začínající písmenem B a končící písmenem K. Jednotlivé kapitoly jsou uváděny buď rodovým znakem, nebo kresbou rodové pečeti některého z příslušníků rodu. V knize je i část vyhrazená vysvětlením některých odborných názvů, seznamem pramenů, ze kterých autor čerpal a také poměrně obsáhlá obrazová příloha s fotografiemi osob, objektů, uměleckých děl, náhrobních kamenů a znaků.

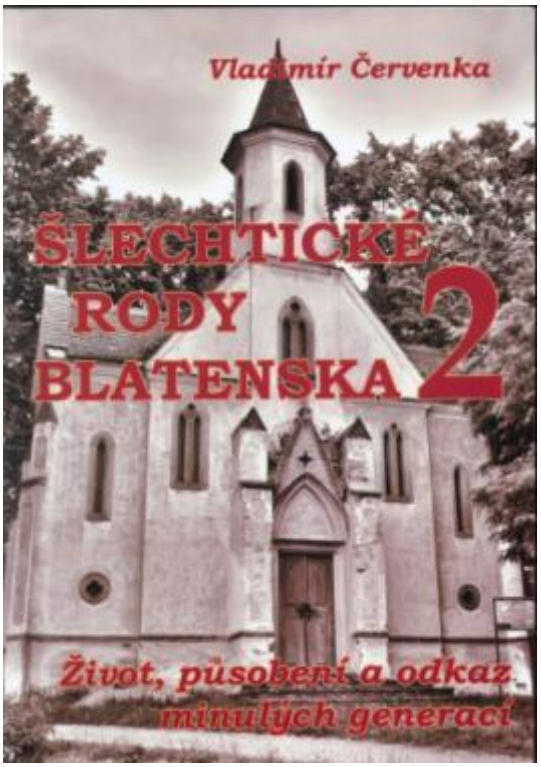

Šlechtické rody Blatenska, Život, působení a odkaz minulých generací, 2.díl – Mgr.Vladimír Červenka, vydal Svazek obcí Blatenska, Blatná 2012

Druhý díl knihy, která pokračuje v mapování šlechtických rodů Blatenska. Navazuje bezprostředně na první díl, i zde jsou rody řazeny abecedně od K až do Ř. nechybí ani slovníček, vysvětlující odborné názvy a použitá literatura a prameny. Součástí obrazové přílohy jsou, kromě osob, architektury a náhrobních kamenů v tomto díle i obrázky blatenského výtvarníka Jindřicha Krátkého, a také vyobrazení pečetí, jejichž autorem je Miroslav Milec z Českých Budějovic. Jedna strana této obrazové přílohy je také vyhrazena pro novodobé znaky obcí Blatenska, z nichž některé pocházejí z pera, tužky či štětce právě autora této publikace. V příštím roce je naplánováno vydání posledního dílu tohoto cyklu, ve kterém by měl autor představit zbývající šlechtické rody Blatenska, na které se v těchto dvou dnes představovaných publikacích již nedostalo.

V minulém čísle byla jako námět vybrána figura celé orlice. Tentokrát jsem zvolil jen její část – křídlo. I tato figura byla v naší heraldice poměrně hojně používána. I v tomto případě byl výběr pouhých čtyř rodů velice obtížný. Snad se mi povedlo vybrat rody zajímavé.

Prvním dnes představovaným rodem jsou **Žibřidové z Vlechova**. Jedná se o starobylý český vladycký rod pocházející z jihu Čech. Byli pravděpodobně spřízněni s jiným šlechtickým rodem – Žibřidy z Mostků u Kaplice, a měly i podobný erb. Žibřidové z Velechova získaly erb od českého krále Vladislava Jagellonského roku 1493. Jeho podoba je stříbrné křídlo v červeno-modře děleném poli štítu. Na konci 15.století žil rod na tvrzi Omlenička u Kaplice a vymřel ve druhé polovině století následujícího.

Druhým dnes představovaným rodem jsou **Koučové z Kouče.** V tomto případě se jedná o rytířský rod ze severních Čech, konkrétně z okolí Mostu. Až do roku 1620 sídlil rod v Trmicích. Protože se příslušníci rodu, tři bratři – Jan Jindřich, Adam a Petr – zúčastnili povstání proti Habsburkům, byl jejich majetek zkonfiskován. Vystěhovali se do Saska a v saském a švédském vojsku bojovali dál proti nenáviděným Habsburkům. Adam padl ve švédském vojsku u Magdeburku, ostatní dva vydrancovali v řadách saského vojska své bývalé panství. Posledním potomkem rodu byl Ignác, který byl jako císařský důstojník bojoval v prusko-rakouských válkách a roku 1764 byl povýšen mezi svobodné pány.

Třetím dnes představeným rodem jsou **Pencíkové z Pencíku.** V tomto případě se jedná o rod původem z Lužice. Jedna z jeho větví sídlila ve stružnici a Žandově. I tento rod byl stižen pobělohorskými konfiskacemi – přišli jak o městečko Žandov s tvrzí, tak o ves Horní Libchava a to byl důvod k tomu, aby Čechy opustili.

Posledním dnes představovaným rodem je rod pánů **z Lomnice**. Jedná se o přední moravský panský rod, pocházející z hradu Lomnice u Tišnova. První příslušníci rodu jsou v písemných pramenech uváděni již od 12.století. Jako předek rodu je uváděn Tas z hradu Tasova u Velkého Meziříčí. Ve 13.století vybudoval na Třebíčsku hrad Tassenburg (Dub). Rod se později rozštěpil na několik větví, které se jmenovali podle svých sídelních hradů. Jedna z nejstarších větví držela ve 13.století Tasov a Lomnici, druhá o něco později panství Velké Meziříčí. Příslušníci rodu byly ve významných funkcích, Vznata byl moravským zemským hejtmanem, získal Deblín a Louku. Ješek Meziříčský získal Křižanov a dalším členům rodu se podařilo získat majetky i v Čechách. Rod se dále dělil a později získal i další majetky, například Náměšť nad Oslavou a Jemnici na znojemsku. Zdeněk Meziříčský z Lomnice získal počátkem 16.století v Čechách hrady Vranov a Ledeč nad Sázavou, kam dokonce přenesl sídlo svého rodu. V následujícím století ale tato větev rodu vymřela. Asi nejvýznamnějším členem rodu byl Jan Meziříčský z Lomnice, který byl v letech 1496-1515 ve funkci moravského zemského hejtmana. Podařilo se mu získat velký vliv na dvoře krále Vladislava II. v Budíně. V době své největší slávy zpevnil hrad v Meziříčí pásem hradeb se třemi věžovými branami, bastiony a několika válcovými nárožními věžemi. On sám se pravděpodobně zasloužil o přípravu svatebních smluv mezi habsburskou a jagellonskou dynastií, které otevřely Habsburkům cestu na český trůn, ale uzavření se již nedožil. Zemřel roku 1515 a po jeho smrti nastal rychlý úpadek rodu, který vymřel po meči roku 1566.

Prameny a použitá literatura:

- Milan Mysliveček – Velký erbovník 1,2, FRAUS Plzeň 2005/2006
- Jan Halada – Lexikon české šlechty, AKROPOLIS Praha 1999
- Ottův slovník naučný
- Janáček, Louda – České erby, ALBATROS Praha 1988

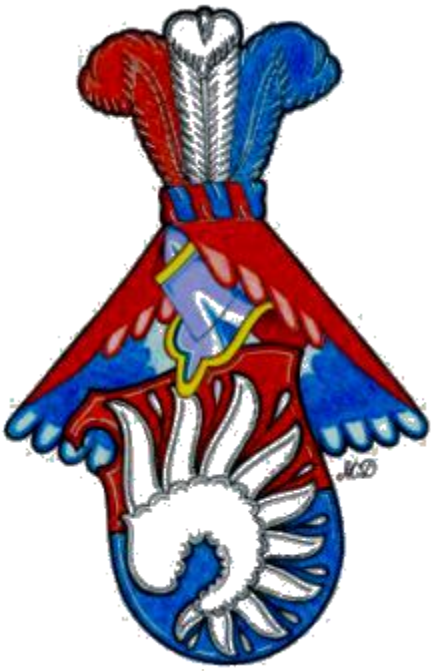

Žibřid z Velechova

Kouč z Kouče

Pencík z Pencíku

Meziříčtí z Lomnice

Pluhové z Rabštejna

Šlikové z Holejče

Z Plavna

z Trautenberka

z Reitzensteina

z Osova

ze Zakšova

z Říčan

Losy z Losinthalu